ХАЛҚ НАВОИЙНИ ШАРАФЛАМОҚДА

Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети ва Министрлар Советининг органи

ГАЗЕТА 1918 ЙИЛ 21 ИЮНДАН ЧИҚА БОШЛАГАН ★ 26 сентябрь 1968 йил, пайшанба ★ № 226 (14.088). ◆ Баҳоси 2 тийин.

Кеча Тошкентда ўзбек халқининг улуғ фарзанди Алишер Навоийнинг 525 йиллик юбилейига бағишланган тантаналар бошланди.

АЛИШЕР НАВОИЙ—ЗАМОНДОШИМИЗ

АЛИШЕР НАВОИЙ ТУҒИЛГАН КУННИНГ 525 ЙИЛЛИГИГА БАҒИШЛАНГАН ТАНТАНАЛИ ЙИҒИЛИШ

Тошкент, 1968 йил 25 сентябрь. Ўзбекистон ССР Давлат катта академик театри биносида Алишер Навоий юбилейига бағишланган тантанали йиғилишнинг очилиши.

А. Тўраев фотоси.

Алишер Навоий асрлар бўйи яшаш ва абадий навқиронлик демакдир. Унинг буюк даҳоси ҳозир ҳам кишилар қалбини иситмоқда, уларни эзгуликка, адолатга, тинчликка, бахт-саодатга чорламоқда. 25 сентябрда Ўзбекистон ССР Давлат катта академик театри биносида ўзбек адабиётининг асосчиси, ўзбек халқининг улуғ фарзанди Алишер Навоийнинг 525 йиллик юбилейига бағишланган тантанали йиғилиш бўлиб ўтди. Ана шу муҳташам театрнинг ўзи бутун мамлакатимиз тўйини тантана билан нишонлаётган ўлмас буюк инсонпарвар сиймонинг номи билан аталгандир.

Саҳнанинг тўрида Алишер Навоийнинг гуллар билан безалган портрети нигоҳ ташлаб турибди. Тошкент меҳнаткашларининг, Ўзбекистон шаҳар ва қишлоқлари меҳнаткашларининг, Совет Иттифоқидаги қардош республикаларнинг намояндалари залда лиқ тўла.

Йиғилиш президиумида КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Ш. Р. Рашидов, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети бюросининг аъзолари ва аъзоликка кандидатлар И. Г. Анисимкин, В. Г. Ломоносов, Н. Г. Лященко, Н. М. Матчонов М. М. Мусахонов, Е. С. Насриддинова, Р. Н. Нишонов, М. А. Абдураззоқов, С. Р. Расулов, М. Т. Турсунов, СССР Министрлар Совети ҳузуридаги Матбуот комитетининг раиси Н. А. Михайлов, КПСС Марказий Комитети бўлим мудирининг ўринбосари Ю. С. Мелентьев, ВЛКСМ Марказий Комитетининг биринчи секретари Е. М. Тяжельников, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосарлари С. О. Азимов, Г. А. Габриельянц, С. К. Зиёдуллаев, М. З. Мирзаахмедов ўтирибдилар.

Президиумда улар билан бирга иттифоқдош республикаларнинг делегациялари ва бешта қитъанинг ёзувчилари — Тошкентда кечагина ўз ишини тугатган «Адабиёт ва ҳозирги дунё» мавзуидаги халқаро симпозиумнинг қатнашчилари ўтирибдилар.

Тантанали йиғилишни КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Ш. Р. Рашидов очади.

Азиз ўртоқлар дўстлар!

Қардош совет республикаларидан ва чет эллардан келган азиз меҳмонлар! — дейди ўртоқ Рашидов.

Бугун биз шонли тарихий санани — гениал ўзбек шоири ва мутафаккири, олим ва давлат арбоби, фан ва маданиятнинг толмас ҳомийси, ҳақиқат ва адолатнинг жўшқин жарчиси Алишер Навоий туғилган куннинг 525 йиллигини тантанали равишда нишонламоқдамиз.

Улуғ ватандошимизнинг юбилейи — ўзбек халқининг, бутун кўп миллатли совет маданиятининг, бутун тараққийпарвар башариятнинг катта ва қувончли байрамидир. Бу — ақл-идрок ва маърифат байрами, ҳаётбахш ғоялар ва буюк поэзиянинг, инсонпарварлик ва тинчликсеварликнинг, халқлар дўстлиги ва қардошлигининг тантанасидир. Шу порлоқ байрам куни совет кишилари, цивилизацияни қадрловчи ҳамма кишилар улуғ Навоийга, жаҳон бадиий маданияти хазинасига олтин фонд бўлиб кирган, ўлмас асарлар яратган зотга самимий меҳр-муҳаббат ва чуқур ҳурматларини изҳор қилмоқдалар.

Алишер Навоий жуда бой адабий мерос қолдирди. Унинг «Хамса»сига кирган «Ҳайратул Аброр», «Фарҳод ва Ширин», «Лайли ва Мажнун», «Сабъаи Сайёра» ва «Садди Искандарий» деган ажойиб достонлари, унинг «Хазойинул маоний», яъни «Маънолар хазинаси» деб аталган тўрт девони — «Ғаройибус-сиғар», «Наводируш-шабоб», «Бадойиул-васат» ва «Фавоидул-кибар» — булар инсон даҳосининг чинакам улуғ ёдгорлигидир. Бу асарлар жаҳон адабиётининг энг улуғ арбоблари асарлари билан бир қаторда туради.

Навоий ўзининг бадиий асарларида ўз халқининг эзгу орзу-умидлари ва муддаоларини, инсонга муҳаббат ва ҳурмат олижаноблик туйғуларини тараннум этди. У бутун умр бўйи эркин жамиятни, ўз халқига бахт-саодат келтирувчи гўзал кишиларни орзу қилди. Шу орзулар шоир ижодида ўз аксини топди. Унинг қаҳрамонларига ҳос бўлган инсоний фазилатлар ҳамиша гўзаллик намунаси бўлиб хизмат қилади. Ҳамиша улардан ибрат олинадиган бўлади.

Орадан беш асрдан кўпроқ вақт ўтган бўлса ҳам инсоният Алишер Навоийнинг ижодий жасорати улуғворлигига ҳали ҳам қойил қолмоқда. У ўзининг гениал асарлари билан ўз умрини боқий қилди. У асрлар оша бизнинг давримизга етиб келди. Унинг номи у яратган асарлар авлодларнинг дилида яшамоқда.

Алишер Навоийнинг ҳаёти ва кўп қиррали фаолияти — ўз халқига, ватанига, бутун инсониятга садоқат билан хизмат қилиш намунасидир. Бу зот феодал ўрта асрининг мудҳиш даврида ақл-идрок машъалини алангалатди ва инсонпарварлик байроғини баланд кўтарди. Бу зот ўша вақтдаги мустабид ҳукмронликка ва бедодликка қарши, юксак инсоний идеаллар учун, халқ оммаси турмушини яхшилаш учун, адолат ва маърифат учун дадил кураш бошлади. Бу зот ўз халқининг даҳосини, унинг энг яхши фазилатларини ўзида мужассамлантирди ва ўз тақдирини тарихнинг абадий ижодкори бўлган халқ билан, унинг ҳамма эзгуликка ва олийҳимматликка, чинакам турмуш ҳақиқатига интилиши билан бир умрга боғлади.

Алишер Навоий ўз юртининг оташин ватанпарвари, инсонпарварлик ва халқлар дўстлигининг улуғ куйчиси бўлиб тарихга кирди. Ватанга муҳаббат унинг равнақи тўғрисида қайғуриш, меҳнатга ҳурмат, баркамол ва эркин шахсни куйлашга интилиш, инсонни севиш — улуғ шоир ижодининг мезони ва энг асосий мазмуни, унинг асарларидаги асосий ғоялардир.

(Давоми 2- бетда).

РЕЗЕРВЛАРНИНГ ЛЕНИНЧА КЎРИГИ

В. В. Куйбишев номли Каттақўрғон ёғ-мой комбинати коллективининг В. И. Ленин туғилган куннинг 100 йиллиги шарафига олган

СОЦИАЛИСТИК МАЖБУРИЯТИ

ЎЗБЕКИСТОН КОМПАРТИЯСИ МАРКАЗИЙ КОМИТЕТИДА

В. В. Куйбишев номли Каттақўрғон ёғ-мой комбинати коллективи социалистик мусобақани авж олдириб, беш йилликнинг ўтган даври мобайнида планга қўшимча тарзда 2 миллион сўмлик маҳсулот тайёрлади. Бу корхонага КПСС Марказий Комитети, СССР Олий Совети Президиуми, СССР Министрлар Совети ҳамда ВЦСПС нинг Эсдалик байроғи берилган.

Эндиликда бу корхона коллективи В. И Ленин туғилган куннинг 100 йиллигини муносиб кутиб олиш юзасидан бошланган умумхалқ социалистик мусобақасига қўшилди. Комбинатда янги қутлуғ ҳаракат — резервларнинг ленинча кўриги бошланди. Корхонанинг ишчи, инженер-техник ходимлари ва хизматчилари беш йиллик мобайнида маҳсулот ишлаб чиқаришни 11 миллион сўмлик кўпайтириш ва планга қўшимча равишда 4.7 миллион сўмлик маҳсулот тайёрлаш юзасидан социалистик мажбурият олдилар. Корхона меҳнат аҳлининг ҳар бири зиммасига шахсий мажбуриятлар олди.

В. В. КУЙБИШЕВ НОМЛИ КАТТАҚЎРҒОН ЁҒ-МОЙ КОМБИНАТИ КОЛЛЕКТИВИНИНГ ТАШАББУСИ МАЪҚУЛЛАНДИ

Комбинат меҳнаткашларининг бу қимматли ташаббуси В. И. Ленинга умумхалқ муҳаббати ҳамда меҳнаткашлар ижодий фаоллигининг яна бир нишонасидир. Бу ташаббус ҳар томонлама маъқуллашга ва қўллаб-қувватлашга лойиқдир. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Каттақўрғон ёғ-мой комбинати меҳнаткашларининг ташаббусини маъқуллади ҳамда партия касаба союз ва комсомол ташкилотлари, республика министрликлари ва идоралари зиммасига ана шу ташаббусни кенг ёйишни топширди. Область, шаҳар ва район партия комитетларига саноат, транспорт, алоқа ва қурилиш корхоналари ва ташкилотларининг бошланғич партия, касаба союз ва комсомол ташкилотларига каттақўрғонликлар сингари қўшимча резервларни қидириб топишда ҳамда зиммаларига олган социалистик мажбуриятларни бажаришда ёрдам кўрсатиш таклиф этилди.

Республика газеталари редакцияларига, Ўзбекистон ССР Министрлар Советининг Радиоэшиттириш ва телевидение давлат комитетига оширилган социалистик мажбуриятларнинг бажарилишини мунтазам ёритиб туриш топширилди.

В. В. Куйбишев номли ёғ-мой комбинати коллективи жамики совет халқи қатори В. И. Ленин туғилган куннинг 100 йиллигини муносиб нишонлашга тайёргарлик кўрмоқда. Комбинатнинг ишчилари, инженерлари, техниклари ва хизматчилари имконият ва резервларни чамалаб кўриб, ана шу тарихий сана шарафига ўз зиммаларига қўшимча тарзда оширилган социалистик мажбуриятлар олдилар: ташкилий-техникавий тадбирларни амалга ошириб, ички резервларни ишга солиб, хом ашё, материалларни тежаб-тергаб сарфлаш шарофати билан, комбинат қувватидан самарали фойдаланиб, беш йилликда маҳсулот тайёрлаш 11 миллион сўмликка кўпайтирилади. Шундан 4.7 миллион сўмлик маҳсулот пландан ортиқча тайёрланади. Бу маҳсулотнинг 3.3 миллион сўмлиги юбилейгача ишлаб чиқарилади, беш йилликда товар маҳсулотнинг таннархи 500 минг сўмга арзонлаштирилади, 550 минг сўмлик планга қўшимча фойда кўрилади:

меҳнат унумдорлиги 6.5 процент кўтарилади, ишлаб чиқаришнинг рентабеллиги 0.2 процент ортади"

зиммага олинган мажбуриятларни бажармоқ учун давлат банки ссудалари ҳисобига қуйидаги тадбирлар амалга оширилади;

соапсток ёғли кислоталарини дисцилляцияламоқ учун учинчи линия қуриб битказилади ва ишга солинади. Бундан кўриладиган иқтисодий самара 390 минг сўмдир. Бу тадбир 1969 йилнинг учинчи кварталида рўёбга чиқади.

Соапсток ёғли кислота дисцилляцияси цехида ҳозир ишлаб турган дамба-дам ишлайдиган дисцилляцион куб ўрнига бетўхтов ишлайдиган куб ўрнатилади. Бундан кўриладиган самара 96 минг сўмдир. Бу тадбир 1969 йилнинг учинчи кварталида амалга оширилади.

Совун пишириш цехида узлуксиз совун пишириш ускунасини фойдаланишга топширмоқ учун 75 кубометр сиғимлик қозон 1968 йилнинг тўртинчи кварталида ўрнатилади. Худди шу сиғимдаги иккинчи қозон 1969 йилнинг тўртинчи кварталида қуриб битказилади. Бу тадбирлардан кўриладиган иқтисодий самара 65 минг сўмдир;

ёғ тозалаш технология жараёнини янада такомиллаштириш учун рафинация цехида қўшимча тарзда иккита нейтрализатор ва бешта қуритиш аппарати ўрнатилади. Натижада цехда иш унумдорлиги 90 процент кўтарилади. Бундан кўриладиган самара 50 минг сўмдир. Тадбир 1969 йилнинг биринчи кварталида амалга ошади;

хўжалик совуни тайёрламоқ учун вакуум-қуритиш ускунасининг иккинчи линияси қуриб тамомланиб, ишга туширилади. Бундан кўриладиган иқтисодий самара 48 минг сўмдир. Тадбир 1968 йилнинг тўртинчи кварталида рўёбга чиқади;

уруғ тозалаш бўлими реконструкция қилинади. Бу бўлимда «ЧСП» тозалагичлари ўрнатилади. Бундан 33 минг сўм иқтисодий самара кўрилади. Бу ишни 1970 йилнинг тўртинчи кварталида амалга ошириш мўлжалланган.

уруғ туширишни механизацияламоқ ва иккита пневматик юк туширгичларни ишга солмоқ учун учинчи лентали транспортёрда ҳаво эстакадаси ва нория монтаж қилинади. Бундан кўриладиган иқтисодий самара 13 минг сўмга тенгдир. Бу иш 1969 йилнинг иккинчи кварталида амалга оширилади;

уруғни ишлаб чиқариш цехларига ташишни механизациялаштириш учун иккита «КШП-3» юк туширгичлари фойдаланишга топширилади, бундан 8 минг сўм фойда кўрилади. Бу иш 1968 йилнинг тўртинчи кварталида рўёбга чиқади.

ёғни қабул қилиш ва асраш учун ҳар бирининг сиғими 400 кубометрдан бўлган 7 та бак қурилади. Улар 1968-1969 йилларда ишга туширилади;

экстракция цехида ёғ дисцилляция қилинганидан сўнг унинг ҳароратини аниқловчи автоматик ускуна монтаж қилинади. Бу ускуна ёрдамида цех биноларида бензин буғлари миқдорини ҳам автоматик тарзда аниқлаш мумкин. Бу иш 1968-1969 йилларда амалга ошади.

шелуха учун пневмотранспорт қурилади. Бундан кўриладиган иқтисодий самара 15 минг сўмлик. Бу иш 1970 йилда рўёбга чиқарилади;

техника хавфсизлигини таъминлаш меҳнатни муҳофаза қилишни яхшилаш, саноат санитариясини дуруст йўлга қўйиш ҳамда меҳнаткашларга маданий ва маиший хизмат кўрсатишни яхшилаш мақсадида қуйидаги тадбирлар амалга оширилади:

шрот учун пневматранспорт ўрнатиш, ҳавони тозалаб турадиган вентиляция системаларини ишга солиш, патрон фильтрлари ўрнатиш, шнекли буғлатувчилар ўрнатиб совутиш ҳамда шротни кондициялаш кўзда тутилмоқда. Бу ишлар 1969-1970 йилларда амалга ошади.

Сув омбори бўйида дам олиш зонаси иморатларини қуриш ва бу жойни ободонлаштириш мўлжаллавмоқда. Бу ишлар 1969 йилнинг иккинчи кварталида амалга ошади:

спорт зали қурилиши 1969 йилда тугалланади;

газ сув сотиладиган павильон ҳамда сут-қатиқ сақланадиган холодильниклар қурилади. Бу ишлар 1969 йилнинг биринчи кварталида битади:

ариқларга ва ишлаб чиқариш цехларининг саҳнига бетон ётқизилади. Бу ишлар 1968-1969 йилларда битади.

Гуллар учун юзта тувак тайёрланиб, комбинат территориясига қўйилади. Бу ишлар 1969 йилнинг тўртинчи кварталида битади. Комбинат территориясида ҳамда дам олиш жойларида 1500 та чинор, 5000 та атир гул кўчатлари ўтқазилади, 2000 та манзарали дарахтлар экилади. Бу ишлар 1969 йилнинг биринчи кварталида бажарилади

комбинат ҳузурида маиш[illegible] хизмат кўрсатиш [illegible]лими қур[illegible] лади. Бу бўлимда душлар, [illegible] тарошхона, кир ювиш хо[illegible] этикдўзлик устахонаси, [illegible] кюр хоналари бўлади [illegible] лар 1970 йилгача б[illegible]

меҳнат шароити яна [illegible] ланади. Ишлаб чиқар[illegible] нияти ва саноат эстет[illegible] салади. Шундай қилин[illegible] нат юксак маданият [illegible] бўлиб қолади.

АЛИШЕР НАВОИЙ — ЗАМОНДОШИМИЗ

(Боши 1-бетда).

Феодал жаҳолатпарастлар, шаҳзодалар ва ҳокимларнинг ўзаро ханжаллари натижасида хонавайрон бўлган ватанининг аҳволини Навоий қаттиқ изтироб билан тасвирлади. У ватанни хонавайрон қилган ва талаган, унинг тараққиётига халақит берган ижтимоий кучларни зўр истеҳзо билан фош қилиб ташлади. Навоий феодал зулмига ва жаҳолатга нафрат билан қаради, унинг идеалларидан жуда узоқда турган жамиятни рад этди. У: модомики дунё шу зайлда тузилган экан, унда инсоннинг ўз мақсадига эришиш имконияти йўқ экан, бу дунёни бузиб ташлаб янгисини барпо қилиш лозим деган эди.

Навоий золим ҳокимларга, сарой пешволарига, шайхлар ва руҳонийларга ғазаб билан ҳужум қилди, уларнинг нодонлигини, халқни алдаётганлигини, мунофиқлигини, ёвузлигини фош қилиб ташлади.

Шоир ўзга мамлакатларни хонавайрон қилувчи ва халқ бошига беҳисоб азоб-уқубат солувчи босқинчилик урушларини бутун қалбидан ёмон кўрди. У ўзининг ўлмас сатрларида золимларнинг безбошлиги ва таланчилигини лаънатлади. Ажнабий босқинчиларнинг разил башарасини фош қилиб, шоир ёзган эдики, босқинчилар ўлимдан ҳам даҳшатлироқ махлуқлардир. Уларнинг кори-бари заҳмат ила биноға келган бойликларни талон-торож қилишдан, ўзга мамлакатларнинг зироатини ва боғ-роғларини худди чигирткадек қуритишдан иборатдир. Аҳли адл билан аҳли зулм ҳеч қачон сиғиша олмайдур. Навоий зулм, қашшоқлик ва ҳуқуқсизлик исканжасида инграб ётган халқнинг қисмати учун қайғурди, бахт-саодатни, ватаннинг эркин бўладиган ва гуллаб яшнайдиган замонлар келишини орзу қилди. У ўз халқини юксак қадрлади ва сидқидилдан севди, унинг таланти ва меҳнатсеварлигини, олий ҳимматлилигини ва забардастлигини куйлади. Улуғ шоир асарларининг асосий қаҳрамонлари эркин меҳнат, юксак руҳ ва жасорат масканининг кишиларидир. У деҳқонларни айниқса меҳр билан тасвирлади. У меҳнат аҳлини ҳамма мавжудодлар орасида энг қимматлиси ва мўътабари, коинот ва бутун оламнинг тожи деб атади.

Бироқ, дейди шоир, ҳамма одамларга ҳам ўзларини одам деб аташ ҳуқуқи берилавермайди. Унинг қуйидаги сўзлари ғоят теран ва сермазмундир:

Одами эрсанг, демагил одами,
Ониким, йўқ халқ ғамидин ғами.

Алишер Навоийнинг асарлари ҳамма халкларга чуқур билим ва муҳаббат, уларнинг фароғати, тинчлиги ва дўстлиги, ўзаро ҳурмати ва ёрдами тўғрисидаги меҳрибонлик туйғулари билан суғорилган. Шоир ўзининг жўшқин сатрларида ҳаммани тинчлик ва иноқликка чақирди. У бундай деб ёзди:

Олам аҳли билингизким иш
эмас душманлиғ,
Ёр ўлинг бир-бирингизгаки,
эрур ёрлиқ иш.

Улуғ инсонпарвар шоир ҳамма халқларни зулм ва истибдоддан халос қилишни, жаҳонни гуллаб турган бўстонга айлантиришни орзу қилди.

Шоир достонларида яратган жуда кўп ажойиб қаҳрамонларнинг образларида халқлар дўстлиги ғояси ўз аксини топган. Улар орасида биз ўзбек Фарҳодни, арман қизи Ширинни, Эрон йигити Шопурни, ҳиндлардан Маъсуд ва Фаррухни, араб қизи Лайлони, араб йигити Мажнунни, юнонлардан Искандар ва Арастуни кўрамиз. Навоий рус кишилари ҳақида, уларнинг қаҳрамонлиги ва одамийлиги ҳақида алоҳида муҳаббат билан ёзган. У ўзининг «Садди Искандарий» достонида рус паҳлавонларининг ибратини қуёшга ўхшатади.

Навоий қаҳрамонларининг ҳар бири ўз халқининг энг яхши хислатларини ўзида мужассамлантирган. Зеро шоир ўз қаҳрамонларини бениҳоя севади. Шу қаҳрамонлар сиймосида у ўзга халқларга ҳам ўз муҳаббатини изҳор қилади.

Навоий шарқ аёлларининг иззат-нафси ва қадр-қимматини жўшқинлик билан ҳимоя қилди, феодализм шароитида шарқ аёлининг тақдири ҳаддан ортиқ оғир ва фожиали эди. Унинг асарларидаги хотин-қизлар образи қалби бениҳоя гўзал ва илҳомбахш меҳнат кишиларидир. У хотин-қизларнинг озодлик ва тенгликка бўлган ҳуқуқини ҳимоя қилди, у хотин-қизларнинг бахтли бўлишини ва ижтимоий турмушнинг ҳамма соҳаларида муносиб ўрин олишини орзу қилди.

Алишер Навоий ўз даврининг буюк олими ва мутафаккири эди. У ўнлаб ажойиб тарихий, фалсафий ва тилшуносликка оид рисолалар ёзиб қолдирдики, булар фанни ва адабиётни ривожлантиришда жуда катта роль ўйнади. Навоий жуда кўп муҳим илмий ва мафкуравий проблемаларни илғор позицияларда туриб таҳлил қилди ва ҳал қилиб берди.

Бизнинг улуғ ватандошимиз бундан беш аср муқаддам фан ва техниканинг гуркираб ривож топишини башорат қилган эди. У ўша вақтдаёқ меҳнатни енгиллаштирувчи ва инсон ҳаётини безатувчи ажойиб машиналар яратилишини олдиндан билган эди.

Ажойиб тилшунос ва бадиий сўз устаси Навоий она тили бўлган эски ўзбек тилининг ўзига хослигини ва адабий аҳамиятини назарий жиҳатдан асослаб берди, уни юксак камолот даражасига кўтарди, унинг сўз бойлиги, ихчамлиги, гўзаллиги ва ранг-баранглиги жиҳатидан ўша вақтда Ўрта Осиёдаги асосий адабий тил деб ҳисобланган форс тилидан қолишмаслигини амалда исбот қилиб берди.

Бироқ, Алишер Навоий бошқа халқларнинг маданиятига ва тилларига ҳурматсизлик билан қарамас эди. Унинг ижоди интернационал характерда эди. У тожик, форс, озарбайжон, араб адабиётини яхши билар эди, ўзи ўзбек бўлса ҳам форс, тожик ва араб тилларида гўзал шеърлар ёзди. У улуғ тожик шоири ва мутафаккири Абдураҳмон Жомий билан бир вақтда яшади ва у билан қалин дўст эди. Ана шу икки мўътабар зотнинг дўстлиги, тожик ва ўзбек халқларининг қадимий қардошларча дўстлигини мужассамлантиради.

Биз Навоий асарларида диалектика ва материализмнинг кўпгина элементларини кўрамиз. У дунёга диний эътиқод билан қарашга, одамни дунёвий турмушдан, воқеликдан ажратиб қўйишга қарши чиқди.

Алишер Навоий атоқли давлат арбоби эди. Бирмунча вақт у амир лавозимига эга бўлиб султон Ҳусайн Бойқаро давлатида бош вазир бўлиб ишлади. Навоий замондошларининг далолат беришича, у ўзининг саройдаги таъсиридан халқ бахт-саодати йўлида фойдаланишга имкони борича ҳаракат қилган. Бу ҳақда Навоийнинг ўзи кучим ва имкониятим бўлган қадар зулм қиличини синдириб, мазлумлар жароҳатига малҳам қўйишга ҳаракат қилдим, деб ёзган эди.

Навоий жўшқин ижтимоий фаолият билан шуғулланди, мактаблар, касалхоналар, карвон саройлар, работлар, ариқлар, кўприклар қурди. У шоирларга, олимларга, рассомларга, бастакорларга, ҳунарманд-усталарга ҳомийлик қилди.

Алишер Навоий тақдир бевафоликлари билан тўла қийин ва мураккаб йўлни босиб ўтди. Шоир ўзининг ҳақиқат излаб қилган ишларида ва юксак орзулар учун олиб борган курашида қувғинларга дучор бўлди, муваффақиятсизликларга учради. У ўзи адашган чоғларда хатолари ва мағлубиятларининг ҳақиқий сабабларини англамай ич-ичидан куйинди.

Халқ азоб-уқубатда, деган эди у, шунинг учун ҳам менинг бирор осуда дамим йўқ. Халқ зулм, истибдод остида инграяпти, шунинг учун менинг бирор осуда дамим йўқ. Бу андуҳ менинг мажруҳ дилимни эзяпти. Менинг бундоқ ғамандуҳни йўқ қилиш умидларим, афсуски, зое кетяпти.

Лекин Навоий ўз асрининг улуғ фарзанди эди, у ўз асри доирасидан юқори турди. У ўз даврида рўёбга чиқиши мумкин бўлмаган ғояларни илгари сурди. У давр шоирнинг илғор ғояларини рўёбга чиқаришга қодир эмас эди, бу ғояларни рад этар эди.

Улуғ Октябрь социалистик революцияси ғалабаси билан инсоният тарихида янги давр бошланганидан кейингина ўтмиш асрларда яратилган ҳамма маданий обидалар каби Алишер Навоийнинг адабий мероси ҳам бизнинг мамлакатимизда халқ мулки бўлиб қолди. Бошқа улуғ мутафаккирлар каби Навоийнинг илғор ғоялари ҳам ҳамманинг таҳсинига сазовор бўлиб, рўёбга чиқарила бошлади; бу ғоялар меҳнаткашлар оммасига, энг илғор таълимот бўлган марксизм-ленинизм асосида жамиятни социал жиҳатдан қайта қуриш ишига хизмат қила бошлади.

Навоийнинг ижоди бир мамлакат доираси билан чегараланиб қолгани йўқ. У тил ва географик чегараларини бартараф этиб, жаҳонга довруқ ёйди. Шарқ ва Ғарбдаги ҳамма халқлар унинг асарларини Фирдавсий ва Рўдакий, Саъдий ва Ҳофиз, Деҳлавий ва Жомий Фузулий ва Маҳтумқули, Низомий ва Руставели, Шевченко ва Абай, Шекспир ва Гёте, Бальзак ва Тагор, Пушкин ва Толстой, Горький ва Маяковский асарлари билан бир қаторда ўқимоқдалар.

Алишер Навоий асарлари СССР ва чет мамлакатларнинг жуда кўп тилларига таржима қилинган. Улуғ шоирнинг юбилейига атаб республикамизда унинг ўзбек ва тожик-форс тилларидаги асарлари 15 томлик қилиб нашр этилди, рус тилида нашр этилаётган ўн томликнинг олти томи босилиб чиқди. Эндиликда халқимизнинг улуғ фарзанди асарларини кенг халқ оммаси ўқийдиган бўлиб қолди. Бу асарлар фақат Совет Иттифоқидагина эмас, ер куррасидаги ҳамма қитъаларда ҳам иштиёқ билан ўқилмоқда. Навоий ижоди поэтик маҳоратнинг ажойиб мактабидир. Шоир ва ёзувчиларнинг бутун-бутун авлодлари шу мактабдан таълим олиб келдилар ва таълим олмоқдалар.

Улуғ шоир хотирасининг абадийлаштирилганлиги Навоий ижодининг ҳамма томонидан эътироф қилинганлиги унга бўлган қизғин муҳаббатнинг ифодасидир. Бухоро областидаги химикларнинг ёш гўзал шаҳри, Тошкентдаги академик катта опера ва балет театри, Самарқанд давлат университети, республика давлат халқ кутубхонаси, колхозлар, мактаблар, маданият муассасалари, кўчалар ва майдонлар Навоийнинг номи билан аталган. Бугун Ўзбекистон пойтахтида Алишер Навоий номли адабиёт музейи очилди.

Барча қардош совет республикаларининг вакиллари ва Осиё, Африка, Европа, Америкадаги кўпгина мамлакатлар ва Австралия халқларининг вакиллари Алишер Навоий юбилейида қатнашаётганлиги унга бўлган умумхалқ муҳаббатининг ёрқин далилидир.

Азиз дўстлар ва муҳтарам меҳмонлар, ана шу юбилей тантаналарида қатнашаётганлигингиз учун сизларни чин кўнгилдан табриклашга ижозат бергайсиз.

Алишер Навоий на зулм, на золимлар, на муҳтожлик на зеб-зийнат, на хўрлик на нодонлик, на мусибат на уқубат бўлмайдиган, тараққиёт ва равнақ, иноқлик ва уйғунлик, дўстлик ва қардошлик ҳукмрон бўлган жамиятни орзу қилган эди. Унинг ана шу олижаноб орзулари бизнинг ҳам орзуларимизга ҳамоҳанг бўлиб тушмоқда.

Навоийнинг ўткир шеърий мисралари ҳозир ҳам зўр куч билан жаранғламоқда. Бу сатрлар ҳозир ҳам Вьетнамдаги гуноҳсиз кишиларни ўлдираётганларни, арабларнинг азалий ерларини босиб олишга уринаётганларни, озодликни бўғаётганларни, мустамлака халқларини қул қилиб туришга уринаётганларни, озод бўлган мамлакатларга янги мустамлакачилик сиртмоғини солмоқчи бўлаётганларни қаҳр ғазаб билан қораловчи сатрлар бўлиб янграмоқда. Навоий империалистик реакцияга қарши, адолат, ватан озодлиги ва мустақиллиги учун, халқларнинг равнақи учун, тинчлик, дўстлик, демократия ва социализм учун курашаётганлар билан ҳамиша бир сафдадир.

Навоий сингари улкан зотларнинг даҳоси ва шуҳрати замон амрига тобе эмас. Алишер Навоийнинг номи абадий барҳаётдир. Асрлар ўтар, лекин унинг номи улуғ донишмандлар даврасида сўнмас юлдуз бўлиб, миннатдор авлодларнинг таҳсинига сазовор бўлиб ҳамиша порлаб туражак.

Алишер Навоий туғилган куннинг 525 йиллигига бағишланган тантанали йиғилишни очиқ деб эълон қилишга ижозат бергайсиз.

Оркестр Совет Иттифоқи давлат гимнини ижро этади.

Алишер Навоий юбилейини ўтказиш Бутуниттифоқ комиссиясининг раиси, атоқли совет ёзувчиси **Николай Тихоновга** сўз берилади.

Биз, дейди у, Ўзбекистоннинг барча меҳмонлари билан бирга қадрли устод, гениал шоир Алишер Навоий, Сизга чин кўнгилдан раҳмат деймиз! Биз бу янги учрашувдан ғоят мамнунмиз!

Сиз эндигина 525 ёшга кирдингиз. Мен «эндигина» сўзини шунинг учун айтяпманки, Сиз абадий яшайсиз. Сиз янги-янги авлодларга ўз вақтида «лаббай» деб етиб келасиз, келажакда ҳам, бизнинг ўрнимизга бошқа кишилар, бизнинг шу ажойиб диёримизга бошқа авлодлар келганида ҳам Сиз ўз ҳақингизда ва ўзингиз яшаган замон тўғрисида бизга ҳикоя қилгандек сўзлаб берасиз. Биз яқингинада Улуғ Октябрь социалистик революциясининг эллик йиллигини байрам қилдик. Биз эришган ғалабаларимиз туфайли, Совет Иттифоқининг барча халқлари ана шу ғалабаларни ҳис қила олганликлари туфайли Сизнинг қалбингиздан чиққан ашъорнинг, ғазалнинг маъносини чинакам англай олдик. Сиз бизга узоқ ва яқин холис дўст бўлиб қолдингиз. Сиз халқларнинг бахтли истиқболини орзу қилган, жаҳолат устидан адолат ғалабасини орзу қилган киши сифатида замондошимиз бўлиб қолдингиз!

Адабиётнинг тараққиёти билан боғлиқ бўлган ҳозирги замоннинг улкан масалаларини аҳиллик билан эндигина муҳокама қилиб, ўз ишини тамомлаган, Осиё ва Африка адибларининг Алишер Навоий байрамида иштирок этаётганлиги бизни ғоят хушнуд этмоқда. Чунки биз маданият, фан, адабиёт, инсоният даҳоси билан вужудга келган жамики нарсалар — атом энергиясидан тортиб, энг лирик шеърларгача бўлган ҳамма сатрлар ҳеч қачон вайронгарчилик мақсадларига хизмат қилишини истамаймиз, биз буларнинг тараққиёт ва инсонпарварликка қарши қаратилишини истамаймиз. Биз ўзимизнинг буюк маданий меросимизни ғоят қадрлашимиз, бизни ажратиб турган ғовларни улоқтириб ташлашимиз, бир-биримизга бўлган меҳр-муҳаббатни мустаҳкамлашимиз, дўстлигимизни янада теранлаштиришимиз, ижодий жиҳатдан бир-биримизга тағин ҳам яқинроқ бўлишимиз керак.

Бугунги кунда адабиёт кишиларни ҳаётга илҳомлантирадиган янги куч-ғайратга отлантириши, уларни жасоратга етаклаши, уларга мардлик ва жасорат йўлини ўргатиши, Ватанга меҳр-муҳаббат билан, инсониятга ҳурмат-эҳтиром билан қарашни ўргатиши, уларнинг фазилатларини камол топтириши, бошқа халқларга ҳаёт йўлини очиб бериши, тинчликнинг қўрқмас тарафдорлари қилиб тарбиялаши керак.

Осиё ва Африка халқларининг янгидан равнақ топадиган вақти келди. Ана шу қитъалардаги халқлар адабиётининг янгидан равнақ топадиган вақти келди. Шунинг учун ҳам буюк Алишер Навоийнинг номи бугун зўр куч билан янграмоқда. Биз бугун унинг тўйини нишонлар эканмиз, инсоният даҳоси ҳисса қўшган энг яхши ҳазиналарни бойитган ўтмишдаги барча буюк шоирлар тўйини, барча халқларни ўлмас асарлари билан бойитган кишиларнинг тўйини нишонламоқдамиз. Алишер Навоий чиндан ҳам жаҳон адабиётидаги барча буюк кишилар билан ҳақли равишда бир сафда турибди.

Алишер Навоий — буюк заҳматкаш, ернинг жамолини ўзгартира олган кишилар тўғрисидаги достонларнинг муаллифидир. Бинобарин, у бугунги куннинг қаҳрамонларини, ўзининг меҳр-муҳаббати ва дўстлиги туфайли янги Тошкентни бунёд қилаётган кишилар, меҳнат аҳли жасоратини қадрлаган бўлур эди. Улар совет инсонпарварлиги руҳида тарбияланган кишилар, халқлар қардошлиги руҳида, юксак интернационализм нималигини билиш руҳида тарбияланган кишилардир.

Ўзбекистонда энг қудратли электростанция афсонавий қаҳрамонимиз, халқ қаҳрамони Фарҳод номи билан аталгандир. Алишер Навоий номи билан аталган эзгу ҳақиқат ва адолат улуғ шеъриятининг шуҳрати йўлида бугун бизга нур сочяпти! Бугун атом асрида, фазо забт этилаётган асрда буюк Алишер Навоийнинг замон ва маконни писанд қилмайдиган ўлмас шеърлари янграйверсин!

Ёзувчи **Яков Баш** Украина адиблари номидан сўз олади. Навоий, деди у, кеча Тошкентда ўз ишини тамомлаган халқаро симпозиумда қатнашиб, совет ва чет эл ёзувчилари унинг инсонпарварлик анъаналари, тинчлик, халқлар озодлиги ва бахт-саодати учун олиб борган кураши ҳақида нақадар ҳурмат билан гапирганликларини эшитганида ниҳоятда хурсанд бўлур эди.

Ёзувчи **Никофор Пашкевич** Навоий юбилейи кунида ўзбек халқига белоруслар диёридан қизғин салом топширади. Улуғ ўзбек шоири зўр эҳтирос билан тараннум этган халқлар қардошлиги ғоялари, деди у, барча совет кишиларининг ажойиб дўстлигида ўз ифодасини топди.

Литва ёзувчиси **Алексис Хургинас** бундай деди: Литва меҳнаткашлари ва Совет Балтикаси бўйидаги барча республикаларнинг меҳнаткашлари Навоийнинг ижодий меросини ўз маданиятларининг ажралмас қисми деб ҳисоблайдилар.

Ҳинд ёзувчиси **Сажад Зоҳир** Осиё ёзувчилари номидан ўзбек халқини шонли юбилей билан қутлайди. Навоий ва ўтмиш маданиятининг бошқа улуғ зотлари традицияларига содиқ бўлган совет поэзияси, деди у, ишчи ва деҳқонлар, меҳнат аҳли ишига хизмат қилмоқда. Ажойиб жамият қураётган халқ ана шу поэзия самараларидан баҳраманд бўлмоқда.

Навоий Озарбайжоннинг миллий маданиятига бундан беш аср муқаддам кирган эди. Озарбайжонлик шоирлар ҳаётни тўғри акс эттиришни ундан ўргандилар ва ўрганмоқдалар. Озарбайжон ёзувчилар союзи правлениесининг раиси **Мирза Иброҳимов** ана шулар ҳақида гапирди.

Бирлашган Араб Республикасининг таниқли ёзувчиси **Абдил Раҳмон Ашшаркавий** араб ёзувчилари номидан гапиради. Навоийнинг мероси, деб таъкидлайди у, бутун планетага, бутун инсониятга мансубдир. Биз тинчлик учун, буюк Навоий куйлаган идеаллар учун курашни давом эттирамиз.

Қозоқ шоири **Абдилда Тожибоев** ўзининг «Ўртоқ Навоий» деган шеърини ўқиб берди. Таниқли туркман ёзувчиси **Берди Кербобоев** ва қорақалпоқ ёзувчиси **Иброҳим Юсупов** ҳам буюк инсонпарвар шоирга бағишланган шеърларини ўқиб бердилар.

Грузия адабиётшуноси **Виссарион Жгенти** бундай деди: Грузия олимлари яқинда Навоий асарлари қўлёзмаларининг катта коллекциясини топдилар. Бу қўлёзмалар Грузияда Навоий яшаган даврдаёқ пайдо бўлган. Бу асарларнинг нусхалари яқин вақт ичида Тошкентдаги адабиёт музейининг мулки бўлиб қолади.

Поляк ёзувчиси **Вацлав Кубацкий** Европа адиблари номидан сўзга чиқиб, Навоий ижодининг ва асарларининг улуғворлиги тўғрисида, ўзбек халқининг миллий маданиятини ривожлантиришда унинг жуда катта роль ўйнаганлиги ҳақида гапиради.

Тожикистонда кўпгина кўчалар ва мактаблар, колхоз ва кутубхоналар Алишер Навоий номига қўйилган. Навоий юбилейи шарафига, деди таниқли тожик шоири **Мирсаид Миршакар**, яна бир проспектга ва яна бир мактабга унинг номи берилди.

Инсон қалби жўш уриб турган ҳамма жойда Навоий номи маълумдир. Ленинград университетининг доценти, Навоий шеърларини рус тилига таржима қилган таржимон **С. Н. Иванов** ўзбек халқи улуғ фарзандининг юбилейи муносабати билан шу халқ тилида ўзбек халқига қутлов топширади.

Камбоджа вакили, кхмер ёзувчилари уюшмасининг президенти **Тринь Хоань** ўзбек адабиёти классигининг 525 йиллиги муносабати билан ўзининг чуқур ҳис-туйғуларини ифода этди. Тринь Хоань бундай деди: Алишер Навоий ақл-идрок ва эркинликни куйлаганлиги учун ҳам халқларга азиздир. Юбилей тантаналарида қатнашган Тошкентнинг кўпгина меҳмонлари қаторида у ҳам ўзбек халқига эсдалик совға туҳфа қилди.

Ана шу тантанали кеча зўр концерт билан тугади. Бу концертда Навоий шеърларининг сатрлари, шоир сўзлари асосида ёзилган асарлар, ўзбек халқининг буюк фарзандини шарафловчи асарлар янгради. (ЎзТАГ).

БУЮК ШЕЪРИЯТ БЎСТОНИДА

АЛИШЕР НАВОИЙ НОМЛИ МУЗЕЙНИНГ ОЧИЛИШИГА БАҒИШЛАНГАН МИТИНГ

У умумхалқнинг иззат-ҳурматига сазовор, бутун дунёга таниқли киши бўлиб қолди. У бундан беш аср муқаддам яшаган бўлса-да, бугун ҳам барҳаёт, биз билан ёнма-ён. Унинг қаҳрамонлари улкан панноларда, биноларнинг нақш безакларида намоён бўлди. Унинг қаҳрамонлари театрларнинг саҳналаридан, кино ва телевизор экранларидан, миллион-миллион нусхадаги китобларнинг саҳифаларидан ва альбомлардан ҳар бир хонадонга, ҳар бир оилага кириб келди. Колхозлар, театрлар, кутубхоналар, мактабларга, ҳатто саҳрода саховатли ва қудратли кишилар — ўлмас Фарҳоднинг ворислари томонидан қурилган ажойиб шаҳарга Навоий номи берилди, унинг номи абадий қолди.

Навоий инсонпарварлиги, унинг халққа бўлган ишонч умиди, унинг инсон ақл-идрокининг тантанасига, виждон ва адолат тантанасига бўлган ишончи асрлар оша етиб келиб Советлар мамлакатининг гражданлари ишида реал ҳақиқатга айланди.

Шу кеча-кундузда гениал шоир ва мутафаккирнинг юбилейи қаерда байрам қилинмаётир? Навоий юбилейи бутун Ўзбекистонда, мамлакатнинг барча қардош республикаларида, бутун дунёда байрам қилинмоқда. 25 сентябрь куни Ўзбекистон пойтахти ана шу тантаналарнинг маркази бўлиб қолди. Кечагина ўз ишини тугатган «Адабиёт ва ҳозирги дунё» мавзуидаги Тошкент анжуманининг қатнашчилари — беш қитъанинг шоир ва ёзувчилари атоқли совет адиблари билан биргаликда 25 сентябрь куни эрталаб буюк шеърият бўстонига тўпландилар. Халқ Алишер Навоийнинг 525 йиллиги муносабати билан бунёд қилинган ва шоир номи билан аталган музейнинг олдидаги гулзорни шундай деб, буюк шеърият бўстони деб атай бошлади.

Пойтахтнинг Алишер Навоий номи билан аталган соҳибжамол кўчасидан ана шу адабиёт даргоҳига, ўзида халқ меъморчилигининг энг яхши анъаналарини мужассамлантирган бинога адабиёт донишмандлари хиёбони орқали кирилади. Пушкин билан Бобир, Фурқат билан Нодира, Горький билан Ҳамза, Ҳамид Олимжон билан Ғафур Ғулом ёнма-ён турибди.

Ҳаёт боқийлигининг рамзи бўлган сувда, шу сув жилосида шундай бир зотнинг ҳайкали акс этиб турибдики, бу зотга таъзим қилгани бутун ер юзининг вакиллари у ерга келган эди. Ҳайкал остида атиргуллар яшнаб турибди.

Алишер Навоий номли Давлат адабиёт музейини очишга бағишланган умумшаҳар митингига Тошкентнинг минг-минглаб меҳнаткашлари келдилар.

Ўзбекистон ССР Олий Совети [Пре]зидиумининг Раиси Е. С. Нас[ридд]инова митингни очиб, бундай деди: Ўзбек халқининг улуғ [illegible] атоқли маданият арбоби, [illegible] шоир ва мутафаккир [illegible] Навоийнинг 525 йиллиги [illegible] инсонпарварлик байрами. [illegible] уни Ўзбекистон билан [illegible] а, барча совет кишилари биргаликда бутун та[illegible] лар инсоният байрам [illegible]

Биз, дейди ўртоқ Насриддинова, Алишер Навоийнинг асарлари асрлар оша бизга етиб келди, замоннинг барча синовларидан ўтиб, ижодий мангулик касб этди, деб қонуний ифтихор билан айтишга тўла ҳақлимиз. Бизнинг совет воқелигимиз инсонпарвар шоирнинг энг дадил орзуларидан ҳам ўтиб кетдики, бу Алишер Навоийга бўлган умумхалқ меҳр-муҳаббати ва ҳурмат-эҳтиромидир.

Ленинград университетининг доценти Т. Г. Хатисова Улуғ Ватан уруши йилларида қамалда қолган Ленинградда снарядлар ва бомбалар портлаб турган бир пайтда Алишер Навоийнинг 500 йиллик юбилейи қандай нишонланганлигини айтиб берди. Тошкентдаги 98-мактабнинг меҳнат ўқитувчиси уста дурадгор С. П. Худоянц минбарга кўтарилиб, Алишер Навоийнинг ўзи ишлаган суратини музейга тақдим этади.

Ўзбекистон ССР Фанлар Академиясининг президенти О. С. Содиқов, машҳур ёзувчи С. П. Бородин, республика маданият министри В. И. Зоҳидов, Алишер Навоий номли музей директори, филология фанлари доктори Ҳ. С. Сулаймонов митингда Навоий тўғрисида меҳр-муҳаббат билан гапирдилар.

Митингда Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг секретари Р. Н. Нишонов, Ўзбекистон ССР Министрлар Совети Раисининг ўринбосари С. О. Азимов, СССР Министрлар Совети матбуот комитетининг Раиси Н. А. Михайлов, КПСС Марказий Комитети бўлим мудирининг ўринбосари Ю. С. Мелентьев, Алишер Навоий юбилейини ўтказиш Бутуниттифоқ комитетининг раиси атоқли совет ёзувчиси Н. С. Тихонов қатнашдилар.

...Улкан театр саҳнаси ўзининг очиқ китоб шаклидаги архитектура безаклари билан худди шеърият бўстонига, Навоий ҳаёт давридаги шеърият бўстонига ўхшаб кетади. Рассомлар ва ҳуснихат усталарининг қўли билан Навоийнинг ўлмас сатрлари нақшлар каштасига айланиб кетган. Музей ичкарисига ганч ва ёғочдан ишланган нақшлар, ҳайкалтарошлик барельефлари, тобланиб турувчи ойналар — буларнинг ҳаммаси ҳали қайта-қайта тасвирланади. Ўзбек, совет ва жаҳон адабиёти хазинасига хизмат қилувчи саксон залдан иборат Навоий уйининг таржимаи ҳоли эндигина бошланмоқда. Музейга биринчи бўлиб келган меҳмонлар Навоийга ва унинг замондошларига бағишланган XVI—XIX асрларда яшаган шоир ва ёзувчиларга, ўзбек совет адабиёти вужудга келган даврга бағишланган залларга кирадилар.

Такрорланмас фикр, юксак дид ва ижронинг оддийлигини ўзида мужассамлантирган музейнинг бой экспозициясини яратишга адабиётшунослар билан археологлар, рассомлар билан санъатшуносларнинг ҳаммаси ўз ҳиссаларини қўшдилар.

С. ФРОЛОВА, И. КОЗЛОВСКИЙ,
Ю. КУКАРКИН, Е. МАЙОРОВ,
ЎзТАГ махсус мухбирлари.

КРЕМЛДА СУҲБАТ

25 сентябрда Кремлда КПСС Марказий Комитети Бош секретари Л. И. Брежнев, СССР Олий Совети Президиумининг Раиси Н. В. Подгорний ва СССР Министрлар Совети Раиси А. Н. Косигин билан Эрон шаҳаншоҳи Муҳаммад Ризо Паҳлавий ўртасида суҳбат бўлди.

Дўстона, ошкора вазиятда ўтган суҳбат чоғида СССР билан Эрон ўртасида икки томонлама яхши қўшничилик муносабатларини янада ривожлантириш ва мустаҳкамлаш масалалари юзасидан, шу жумладан, ҳар икки мамлакат ўртасидаги муваффақият билан ривожланиб бораётган иқтисодий ҳамкорликни тағин ҳам кенгайтириш масалалари юзасидан, шунингдек актуал халқаро проблемалар юзасидан фойдали фикрлашиб олинди.

КПСС ДЕЛЕГАЦИЯСИ БУДАПЕШТГА ЖЎНАБ КЕТДИ

Коммунистик ва ишчи партиялар халқаро кенгашини тайёрловчи ишчи группаси ва комиссияси мажлисларида қатнашмоқ учун Совет Иттифоқи Коммунистик партияси делегацияси 25 сентябрда Будапештга жўнаб кетди.

Делегация составида КПСС Марказий Комитетининг секретари Б. Н. Пономарев (делегация раҳбари), КПСС Марказий Комитетининг секретари К. Ф. Катушев, КПСС Марказий Комитетининг аъзоси П. Н. Федосеев, КПСС Марказий Комитети халқаро бўлими мудирининг ўринбосари Е. И. Кусков бор.

РАССОМЛАР СЪЕЗДИДА

25 сентябрда Союзлар уйининг колонна залида Россия Федерацияси рассомларининг II съезди очилди.

РСФСР рассомлар союзи правлениесининг биринчи секретари вазифасини ижро этувчи В. Я. Коновалов правлениенинг иши тўғрисида ҳисобот доклади қилди.

Съезд ишида КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюросининг аъзоси, РСФСР Министрлар Совети Раиси Г. И. Воронов, КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, КПСС Марказий Комитети секретари П. Н. Демичев иштирок этмоқдалар.

НАВҚИРОН АВЛОД АҲДИ

Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитетининг IX пленумидан

Ёшларимизнинг жанговар авангарди, партиямизнинг ишончган резерви бўлган навқирон Ленин комсомоли аъзолари ВЛКСМнинг эллик йиллиги ҳамда В. И. Ленин туғилган кунининг юз йиллигини меҳнатда муносиб туҳфалар билан нишонлашга аҳд қилиб, ажойиб жасорат намуналарини кўрсатмоқда. Ўзбекистон комсомол-ёшларининг ана шу ватанпарварлик хис-туйғуларига тўлиб тошган фаолияти ҳақида куни кеча республика комсомоли Марказий Комитетининг тўққизинчи пленумида ёшларнинг етакчилари сўзлаб бердилар.

Комсомол янги жамият қуришдаги ҳар бир вазифани адо этар экан, коммунизмнинг навқирон авлодини тарбиялар экан, ҳамиша жонажон партиямизнинг ғамхўрлиги ва раҳбарлигини ҳис этмоқда. Зотан, комсомолнинг кучи — партия раҳбарлигидадир. КПСС Марказий Комитетининг «Красноярск ўлка партия ташкилотининг комсомолга раҳбарлик соҳасидаги ишлари ҳақида» яқинда қабул қилган қарори ҳам мана шу ғамхўрликнинг ёрқин тимсолидир Мазкур қарор муносабати билан Ўзбекистон комсомол ташкилотларининг ташкилотчилик ва сиёсий-оммавий ишларини кучайтириш ҳақида доклад қилган ЎзЛКСМ Марказий Комитетининг биринчи секретари Р. Х. Абдуллаева ва музокарада сўзга чиққан нотиқлар комсомол ташкилотлари ўзларининг бутун фаолиятлари билан партиянинг жанговар ва ишончли ёрдамчиси деган улуғ номга лойиқ бўлишга интилаётганликларини конкрет факт ва мисолларда тавсифлаб бердилар

Республикамиз комсомол ва ёшлари В. И. Ленин туғилган куннинг 100 йиллиги ҳамда шонли комсомолнинг ярим асрлик юбилейини муносиб кутиб олиш учун зарбдор меҳнат вахтасида туриб ишламоқдалар. Корхона ва хўжаликларда «ВЛКСМ 50 йиллиги» коллективи номини олиш учун мусобақа авж олиб кетди

Пленумда комсомол-ёшларнинг ишлаб чиқаришдаги авангардлигини ҳар томонлама кучайтиришга алоҳида эътибор берилди.

Сўзга чиққан нотиқларнинг деярли ҳаммаси партия ташкилотлари комсомолга зўр эътибор билан ғамхўрлик қилаётгани, унинг актив фаолият кўрсатиши учун ёрдам ва йўл-йўриқ кўрсатаётганлигини мамнуният билан таъкидлади.

Пленум қатнашчилари республика комсомоли Марказий Комитетининг иккинчи секретари А. П Петровнинг В. И. Ленин туғилган куннинг 100 йиллигига тайёргарлик муносабати билан Ўзбекистон ЛКСМ Марказий Комитети ишлаб чиққан тадбирлар ҳақидаги докладини ҳамда ВЛКСМ 50 йиллигига тайёргарлик муносабати билан қурилаётган тадбирлар ҳақидаги ахборотни тингладилар. Пленум иштирокчилари «Зонд-5» космик кемасининг муваффақиятли парвози муносабати билан ВЛКСМ Марказий Комитети ва СССР Фанлар академиясига табрик телеграммаси йўлладилар

Комсомол Марказий Комитети пленуми кўрилган масалалар юзасидан конкрет тадбирлар белгиланган қарорлар қабул қилди. Пленумда ВЛКСМ Марказий Комитетининг биринчи секретари Е. М Тяжельников нутқ сўзлади.

Пленум ишида КПСС Марказий Комитети Сиёсий бюроси аъзолигига кандидат, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг биринчи секретари Ш. Р. Рашидов Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг иккинчи секретари В. Г. Ломоносов қатнашдилар.

А. НАБИХУЖАЕВ.

АНДИЖОН пахта тозалаш заводи бу йилги ҳосилнинг 100 минг тоннасини қабул қилиб олади. Бу ерда қабул қилинаётган пахтанинг сифатига алоҳида эътибор берилаяпти. Халқ контроли группаси аъзолари муттасил назорат олиб боришяпти. Суратда (чапдан): халқ контроли группасининг раиси Абдумутолиб Жалилов, назоратчилардан Ғуломжон Каримов ва Абдурашид Ботиралиевлар навбатдаги келтирилган пахтанинг сифатинитекшириб кўришяпти.

Ш. Раҳимов фотоси.

ОСИЁ ВА АФРИКА МАМЛАКАТЛАРИ ЁЗУВЧИЛАРИ УЮШМАСИ ДОИМИЙ БЮРОСИ ВА ИЖРОИЯ КОМИТЕТИНИНГ МАЖЛИСЛАРИ

Тошкентда Осиё ва Африка мамлакатлари ёзувчилари уюшмаси доимий бюроси ва ижроия комитетининг мажлислари бўлиб ўтди.

Ижроия комитет якунловчи мажлисида бир овоздан қабул қилган Декларациясида Африка ва Осиё адиблари бирдамлиги ҳаракатининг ҳозирги даврдаги асосий принциплари ва вазифалари баён қилиб берилган.

Уюшма ижроия комитети икки қитъа адибларининг тўртинчи конференциясини 1970 йилда Ҳиндистонда ўтказиш тўғрисидаги Ҳиндистон вакилларининг таклифини маълумот учун қабул қилди.

1969 йилда Осиё ва Африка шоирларининг симпозиумини ўтказишга қарор қилинди. Симпозиум декабрда ўтказилади.

Ҳар йили Африка ва Осиё мамлакатлари ёзувчиларига бериб туриладиган «Нилуфар» мукофоти тўғрисида Низом тасдиқланди, Дастлабки лауреатларнинг номлари январь ойида эълон қилинади. Мукофот жюрисида Мулуд Маммери (Жазоир), Мулк Раж Ананд (Ҳиндистон), Сухайл Идрис (Ливан), Сухайл Алкаламавий (Бирлашган Араб Республикаси), Сембен Усмон (Сенегал), Чингиз Айтматов (СССР), Иосие Хотта (Япония) бор.

Ёзувчилар уюшмаси Осиё ва Африка халклари билан бирдамлик кунларида актив қатнашиш ниятидадир ва араб халқларини қўллаб-кувватлашга бағишланиб, Қоҳирада ўтказиладиган иккинчи конференцияга ҳамда Жанубий Африка халқлари курашини қўллаб-қувватлашга бағишлаб ўтказиладиган халқаро конференцияга вакил юборади.

Ҳар кварталда чиқадиган «Африка-Осиё адабиёти» журналини нашр қилиш ва тарқатиш юзасидан ҳамда Африка ва Осиё кутубхонаси ташкил этиш ва фонотекасини тузиш юзасидан бир қанча тадбирлар белгиланди.

(ЎзТАГ).

ВЬЕТНАМ, АРАБ ШАРҚИ ВА АФРИКА ХАЛҚЛАРИ КУРАШИНИ ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ ЮЗАСИДАН ОСИЁ ВА АФРИКА МАМЛАКАТЛАРИ ЁЗУВЧИЛАРИ УЮШМАСИ ИЖРОИЯ КОМИТЕТИНИНГ

ДЕКЛАРАЦИЯСИ

1968 йил 23—25 сентябрь.
Тошкент шаҳри.

Биз, Осиё ва Африка мамлакатларининг ёзувчилари, Африка ва Осиё мамлакатлари ёзувчилари уюшмаси ижроия комитетининг аъзолари Африка—Осиё ёзувчилари тарихий биринчи конференциясининг 10 йиллигини нишонламоқ учун Тошкентга тўпландик.

Инсоният энг қадимий маданияти ва цивилизациясининг ворислари, янги турмуш жарчилари ҳамда инсоният улуғворлигини, унинг озодлик, дўстлик ва тараққиёт идеалларини қарор топтирувчи келажак маданиятини бар по этувчилар бўлган Осиё ва Африка ёзувчилари бадиий ижодиёт халқларининг манфаатлари учун кураш билан чамбарчас боғлиқ бўлиши лозим, деб ҳисоблайдилар ва ҳеч қандай қийинчиликлар ҳамда қурбонлардан тап тортмай ўзимизнинг бутун кучимизни шу манфаатлар йўлидаги курашга сарфлашни ўз бурчимиз, деб биламиз.

Икки қитъа халқларининг сиёсий ва иқтисодий мустақиллик, социал тараққиёт, маънавий уйғониш ва халқлар ўртасида самарали ҳамкорлик учун олиб бораётган курашининг ҳозирги ҳал қилувчи даврида ёзувчи ўзининг ижодий куч-ғайратини ана шу олижаноб мақсадларни ҳал этишга сафарбар қилишни ўзининг бевосита вазифаси, деб ҳисоблайди.

Ёвузлик тимсоли бўлган ва халқларнинг кўп миллионли оиласида ишончсизлик ва адоват уруғини сочган эски ва янги нусхадаги империализм кейинги вақтларда бир қатор қақшатқич мағлубиятларга учради. Империализм озодлик кураши тобора кучайиб бораётган ҳозирги шароитда социализмга ва тараққиёт кучларига қарши диверсия қилишга уринмоқда.

Империализмнинг идеология аппарати турли-туман уйдирмалар, бўҳтонлар ва сиёсий авантюралар йўли билан Вьетнамда, Яқин Шарқда, Африканинг жанубида, Португалия мустамлакаларида ва жаҳоннинг бошқа районларида империализм қилаётган қонли жиноятлардан жаҳон жамоатчилигининг эътиборини чалғитишга уринмоқда.

Биз, Осиё ва Африка мамлакатларининг ёзувчилари бизга ишонч назари билан қараётган ўз халқларимиз олдидаги масъулиятимизни англаган ҳолда империализм, эски ва янги мустамлакачиликни қаттиқ қоралаймиз, империализм, эски ва янги мустамлакачилик ўз табиати билан инсониянинг душмани бўлиб Вьетнамдаги, Яқин Шарқдаги, Жанубий Африкадаги ва Португалия мустамлакаларидаги ваҳшиёна агрессия учун жавобгардир.

АҚШ ҳукумати суверен Вьетнам Демократик Республикасига қарши шармандали агрессив уруш олиб бормоқда. Ўзларининг ва қўғирчоқларининг юз мингларча аскарларини сафарбар қилган Америка империалистлари ҳеч нарсадан қайтмаётирлар, улар эркесвар мамлакат аҳолисини қириб ташламоқдалар, маданият ёдгорликларини поймол қилмоқдалар, одамларни қийноққа солмоқдалар, уларни уй-жойларидан маҳрум қилмоқдалар. Америка империализми жанубда урушни кучайтириш ва шимолда ваҳшиёна бомбардимон қилиш сиёсатини ўтказиб алдамчилик ва риёкорлик қилмоқда. АҚШ тинчликсеварлик тўғрисидаги сафсаталар ниқобига яшириниб одамларни ваҳшиёна ўлдирмоқ учун урушнинг энг замонавий қурол-яроғларини ишга солмоқда.

Вьетнам халқи шимолда ҳам жанубда ҳам бениҳоя зўр қаҳрамонлик билан курашмоқда. Вьетнамлик қардошлар мустақиллик, территориал бутунлик, озодлик ва яшашга бўлган ўзларининг азалий ҳуқуқларини яна қўлга киритишга қаттиқ бел боғлагандирлар.

Биз, Осиё ва Африка мамлакатлари адабиётларининг вакиллари Жанубий Вьетнам миллий озодлик фронтининг сиёсий программасини ва Вьетнам Демократик Республикаси ҳукуматининг адолатли позициясини қизғин қўллаб-қувватлаймиз.

Биз Шимолий Вьетнамни бомбардимон қилишни дарҳол тўхтатишни ва Вьетнам Демократик Республикасига қарши бошқа ҳамма уруш ҳаракатларини тўхтатишни талаб қиламиз.

Биз Жанубий Вьетнам миллий озодлик фронтини Жанубий Вьетнам халқининг ҳақиқий ва бирдан-бир вакили, деб тан олишимизни яна бир бор таъкидлаймиз.

Биз АҚШ ва гумашталарининг ҳамма қўшинларини дарҳол олиб чиқиб кетишни, Жанубий Вьетнамдаги ҳарбий базаларни кўчириб олиб кетишни ва шу тариқа Жанубий Вьетнам халқига ўзининг ички проблемаларини четдан ҳеч кимни аралаштирмай ҳал қилиш ҳуқуқини беришни талаб қиламиз.

Биз бутун дунёдаги тараққийпарвар ёзувчиларни, рассомларни ва зиёлиларнинг бошқа намояндаларини курашаётган Вьетнам халқига бераётган мададларини кучайтиришга чақирамиз. Бу мадад сиёсий моддий, маънавий мадад бўлиши ва шунингдек у адабиёт ва санъат воситалари билан, биз ўзимиз жуда яхши эгаллаб олган ана шу қурол турлари билан бериладиган мадад бўлиши мумкин Башарти зарур бўлиб қолса, ўз жонимизни ҳам аямай ҳарбий қурол билан ёрдам беришга ҳам тайёрмиз.

Биз шунга тўла аминмизки, империализмга қарши ҳамма кучлардан мадад олиб турган, социалистик мамлакатлардан ҳар томонлама ёрдам олиб турган қаҳрамон Вьетнам халқи ўзининг муқаддас курашида албатта ғалаба қозонади.

Империализм ўзининг умумий стратегияси доирасида Исроилдан ўзининг Яқин Шарқдаги сиёсатини ўтказувчи қурол сифатида фойдаланиб, араб халқларига қарши қасддан маккорона агрессия қилмоқда. Агрессорнинг қора нияти шундан иборатки, у араб халқининг узоқ давом этган шиддатли озодлик кураши натижасида қўлга киритган прогрессив ғалабаларига путур етказмоқчи, араб халқининг революцион шижоатини пасайтирмоқчи, унинг иқтисодий ресурсларини тараққиётнинг табиий мақсадларидан чалғитиб юбормоқчи ва араб халқини ана шу ресурсларини ўзининг ажралмас ҳуқуқларини тиклаш йўлида зарур бўлган ҳимоя эҳтиёжларига сарфлаш учун мажбур қилмоқчи бўлаётир. Империализм Исроилдан фойдаланиб, Африка ва Осиё мамлакатларининг экономикасига суқилиб кирмоқчи бўлаётир. Империализм сионистларнинг реакцион фалсафасига таяниб, ўзининг агрессив қора ниятларини оқлашга уринаётир.

Империалистик кучлар билан тил бириктириб олган Исроил маҳаллий аҳолини таъқиб қилиш ва эзишнинг фашистик методларини амалга оширмоқда, араб аҳолисини ўзининг она еридан ҳайдаб юбориш сиёсатини ўтказиб, шу тариқа халқаро ҳуқуққа ва нормаларга ҳилоф равишда, жамоатчилик фикрини ва халқаро ташкилотлар қабул қилган резолюцияни ҳеч бир назар-писанд қилмаган ҳолда ўзи оккупация қилиб турган ерларни қўшиб олиш ва мустамлакага айлантириш учун шароит ҳозирламоқда.

Биз, Осиё ва Африка мамлакатларининг ёзувчилари Исроилнинг араб халқига қарши қилган империалистик агрессиясини яна бир карра ғазаб билан қоралаймиз ҳамда Исроил қўшинларини улар оккупация қилиб турган араб территорияларидан дарҳол ва сўзсиз олиб чиқиб кетишни талаб қиламиз.

Биз арабларнинг Исроил оккупация қилиб олган ерларга бўлган қонуний ва адолатли ҳуқуқларини қўллаб-қувватлаймиз, биз арабларнинг оккупацияга ҳамма воситалар билан қаршилик кўрсатиш йўлидаги интилишларини қўллаб-қувватлаймиз.

Биз Фаластин арабларининг ўз юртига қайтишга ва ўзининг қонуний ҳуқуқларини қўлга киритишга бўлган ажралмас ҳуқуқини яна бир бор таъкидлаймиз.

Португалиянинг мустамлакаларида ва Жанубий Африкада ирқий камситиш оғуси кенг миқёсда тарқатилмоқда. Мамлакатнинг табиий бойликларини ташиб олиб, халқаро капиталистик монополияларнинг пўлат сандиғичи пулга тўлдириб, бу пулларни НАТОнинг агрессив планларига хизмат қилдиришга уринаётган империализм, эски ва янги мустамлакачилик ўзаро жиноий иттифоқ тузиб олганлар. Бу планларнинг ҳаммаси шармандали фашистик методлар билан амалга оширилмоқда, одамларни эркинликдан маҳрум қилмоқда, аслини олганда Жанубий Африка халқларига қарши агрессия қилинмоқда.

Биз, Осиё ва Африка мамлакатларининг ёзувчилари империализмни қоралаймиз ва ирқий камситишга лаънат ўқиймиз. Биз Жанубий Африка халқлари ва Португалия мустамлакаларидаги халқларнинг озодлиги ва яхлитлигига қарши қилинаётган жиноятларни ғазаб билан қоралаймиз.

Биз Португалия мустамлакаларидаги, Зимбабведаги ва Жанубий Африкадаги ватанпарвар кучларнинг мардонавор курашини ҳамда шу мамлакатларнинг озод қилинган районларида халқ органлари сиёсий, социал ва маданий соҳаларда қилаётган амалий кучғайратларини табриклаймиз. Биз бутун дунёдаги барча ақлий меҳнат кишиларини, ёзувчиларни, маданият арбобларини, онги ғафлатда қолмаган барча кишиларни, империализмга қарши ҳамма кучлар ва ташкилотларни Жанубий Африкадаги ва Португалия мустамлакаларидаги Африка аҳолисининг ҳуқуқларини ҳимоя қилувчи жаҳон кампаниясига қўшилишга, уларни озод қилиш ишига актив кўмаклашишга ҳамда шу халқларнинг буюк бунёдкорлик куч-ғайрати Африка тараққиёти ва равнақига хизмат қиладиган, инсоният цивилизациясига салмоқдор ҳисса бўлиб қўшилишига актив равишда кўмаклашишга чақирамиз.

Келажакдаги ишларимизнинг муваффақияти биргалашиб ҳаракат қилишимизга ҳамда ҳозирги замоннинг барча демократик ва антиимпериалистик кучларининг мустаҳкам иноқлигига боғлиқ бўлишини кураш тажрибалари исбот қилиб турибди.

Биз Осиё ва Африка ёзувчилари халқларимизнинг бирликка бўлган иштиёқини ифодалаб, уларнинг хоҳиш иродасини бир бутун озодлик ҳаракати оқимига бирлаштириб, ўзимизнинг тарихий бурчимизни бажаришга аҳд қилганлигимизни яна бир карра тасдиқлаймиз. Биз аминмизки, озодлик ҳаракати империализм истеҳкомларининг кулини кўкка совуради ҳамда озодлик, мустақилликни яшнатмоқ учун, ер юзида ҳақиқатни батамом барқарор қилмоқ учун янгидан-янги эстетик ва бадиий обидалар яратмоқ учун замин ҳозирлайди.

ҚУВА районидаги Энгельс номли колхознинг теримчиси Зулфия Шаҳобиддинова кунига 200 килограммга етказиб пахта термоқда. Илғор теримчи суръатга қанот боғлаётганлар курашининг олдинги сафида боряпти.

ШУ колхоз теримчиси Анорхон Ғаниева бу йил мавсумда 20 тонна пахта териш ҳақида сўз берган. У, берган ваъдасининг устидан чиқиш учун интилиб, Қува районидаги Энгельс номли колхоз пахтазорларида жавлон ураётган кўпминг килограммчи теримчиларга сардорлик қиляпти. Суратда: А. Ғаниева.

Ш. Холиддинов фотолари.

МАШИНАДА 100 ПРОЦЕНТ

Техника деҳқоннинг дўсти, қайрилмас қаноти эканлигини биз, чўлқуварлар тажрибада кўриб, амалий ишда исботлаб келмоқдамиз. Биринчи йили қақраб ётган чўлдан қудратли техника ёрдамида 80 гектар ерни ўзлаштириб, саҳро бағрини «оқ олтин» хазинасига айлантирдик. Бултур янгидан 20 гектар қўриқ очиб. пахта майдонимизни 100 гектарга етказдик.

Дастлабки йили жами ҳосилнинг 80 процентини, ўтган йили ҳаммасини «зангори кема»лар билан йиғиб олдик. Пахта тайёрлаш плани икки ҳафта ичида бажарилди. Илгарилари бунақа суръатни «мўъжиза» дейишарди.

Биз «бутун ҳосилни машинада терамиз» деганимизда, баъзилар шубҳа билан қарашди. Ғўзалар шоҳдор, серкўсак далаларда яъни ҳосилдор ерларда машинани ишлатиб бўлармикин? Машина ишлайдиган даланинг ҳосилдорлиги 30-35 центнердан ошмаса керак... Қолаверса, пахтанинг сифати пасаймайдими? Машинада терилган ҳосилнинг ҳаммаси юқори сортга топширилиши қийин...

Бу шубҳалар асоссиз эканлигини тажриба тасдиқлаб берди. Ўтган йили 100 гектар майдоннинг ҳар гектаридан 50 центнердан пахта топширдик. План биринчи сорт ҳисобига бажарилди. Ҳосилнинг ҳаммаси машинада териб олинди. Ҳар центнер пахтанинг таннархи колхозда 29 сўмни, бригадамизда эса 15 сўм 70 тийинни ташкил этди. Ҳар бир ишловчи ҳисобига 20 тоннадан пахта етиштирилди. Моддий манфаатдорликни айтиб ўтирмайман, ойига 200 сўмдан кам иш ҳақи олган ишловчи бизда йўқ.

Энди, бу йилги ишимиз ҳақида гапирай. Яна 20 гектар ер очиб, пахта майдонимизни 120 гектарга етказдик. (Бундан ташқари 30 гектар қўриқ ерни ўзлаштириб. беда экдик. Алмашлаб экиш истиқболини ўйлаб бу ишни қилдик). Гектаридан 50 центнердан пахта беришга аҳд қилганмиз. Шунча пахта далада нақд бор. Гап — бутун ҳосилни ўз вақтида нобуд қилмай йиғиб-териб олишда.

Дефолиацияни биринчилар қаторида тамомладик. Ғўза баргини яхшилаб тўктириб, далани машина теримига мослаб тайёрладик. Пахтанинг очилиши яхши.

Тўрт қаторли «Ўзбекистон» агрегатида ўзим ишлаб, мавсумда камида 300 тонна пахта теришга сўз берганман. Механизаторлардан Рустам Кўпайсинов, Йўлдош Турсунов ва бошқалар шай бўлиб турибдилар. Биз пахта тайёрлаш планини икки ҳафтада, мажбуриятимизни эса бир ой ичида бажаришга қатъий қарор қилганмиз.

З. РАМАТОВ,
Шовот районидаги Чкалов номли колхознинг комплекс механизациялашган бригадаси бошлиғи.

Республика областларида ғўзаларни дефолиация қилишнинг бориши тўғрисида 1968 йил 25 сентябрга бўлган

МАЪЛУМОТ

Биринчи стун — областлар, иккинчи стун — дефолиация қилинган майдон (гектар ҳисобида), учинчи стун — мажбуриятга нисбатан процент ҳисобида

Қашқадарё	73887	113,7
Сурхондарё	134479	112,1
Сирдарё	330508	100,2
Тошкент	200341	100,2
Қорақалпоғистон АССР	128642	91,9
Хоразм	82467	82,5
Андижон	125838	78,6
Бухоро	118379	74,0
Наманган	72439	72,4
Самарқанд	113742	71,1
Фарғона	94210	57,1
Республика бўйича:	1474932	86,8

4.100.000 тонна учун

25 сентябрь

Ўзбекистон ССР колхоз ва совхозларида пахта тайёрлашнинг бориши тўғрисида

МАЪЛУМОТ

(Планга нисбатан процент ҳисобида)

Биринчи стун — областлар; иккинчи стун — бир кунда; учинчи стун — мавсум бошидан бери, тўртинчи стун бир кунда машинада терилгани, бешинчи стун — мавсум бошидан бери.

Қашқадарё	2,37	30,33	3,24	24,22
Фарғона	2,14	27,93	2,64	16,09
Бухоро	2,13	26,28	2,26	16,12
Сурхондарё	2,43	26,13	3,24	19,35
Наманган	2,03	24,18	2,06	13,82
Андижон	2,14	22,18	2,39	11,63
Қорақалпоғистон АССР	2,37	16,53	2,45	7,45
Хоразм	1,81	14,06	0,72	1,53
Тошкент	2,13	10,69	2,45	10,04
Самарқанд	0,93	5,49	0,32	0,95
Сирдарё	0,83	4,39	1,01	4,30
Республика бўйича:	1,87	18,41	1,91	9,83
Шу жумладан ингичка толали пахта				
Сурхондарё	1,59	24,43	—	—
Қашқадарё	0,90	13,94	—	—
Бухоро	0,36	2,72	—	—
Республика бўйича:	1,19	17,76	—	—

Мўл-кўл ем-хашак жамғарайлик

Республика колхоз ва совхозларида дағал хашак жамғариш ва силос бостиришнинг бориши тўғрисида 1968 йил 24 сентябрга бўлган

МАЪЛУМОТ

Биринчи стун — областлар, иккинчи стун — планга нисбатан тайёрланган дағал хашак; учинчи стун — мажбуриятга нисбатан бостирилган силос

Самарқанд	116,7	54,9
Сирдарё	112,7	94,5
Қашқадарё	109,1	71,3
Сурхондарё	102,1	66,5
Тошкент	99,3	82,3
Хоразм	96,8	70,7
Наманган	89,2	68,7
Андижон	86,7	69,5
Қорақалпоғистон АССР	83,7	56,4
Бухоро	83,0	42,3
Фарғона	73,6	67,8
Республика бўйича:	98,4	67,6

ХАЛҚАРО СИМПОЗИУМ ҚАТНАШЧИЛАРИ

Суратларда: (чапдан ўнгга) Мурси Саъдиддин — Осиё ва Африка ёзувчилари уюшмаси бош секретарининг ўринбосари, Удвал Сонамин — Мўғулистон Халқ Рес[illegible] ёзувчилар союзи правлениесининг раиси, Чингиз Айтматов — атоқли қирғиз ёзувчиси, Ленин мукофоти лауреати, Бал Кришна Сама — Непал ш[illegible] В. Манавар[illegible] зин адабиётшуноси, Иоанникие Олтяну — румин ёзувчиси, Алекс Ла Гума — Жанубий Африка адиби.

АВТОМАТ СТАНЦИЯ „ЗОНД-5" ОЙНИ АЙЛАНИБ УЧИБ ЎТИБ, ЕРГА ҚАЙТИБ ТУШДИ

Совет Иттифоқида учирилаётган турли типдаги автомат аппаратлар ер атрофидаги ва олис космосда, самовий жисмлар яқинида ва уларнинг юзасида ҳар хил илмий тадқиқотлар ўтказмоқда, шунингдек янги борт системалари ва асбобларини космос шароитида учириб такомиллаштирмоқ учун мазкур автомат аппаратлардан кенг фойдаланилмоқда.

«Космос» туркумидан бўлган йўлдошлар атмосферанинг юқори қатламларини ва ер атрофидаги космик фазони ТАСС 1962 йил 16 мартда эълон қилган программага биноан кенг равишда тадқиқ қилмоқда.

«Зонд», «Луна», «Марс» ва «Венера» типидаги автомат станциялар планетлараро фазони, Ойни ва планеталарни тадқиқ қилиб бермоқда.

Чунончи, 1959 йилдаёқ совет автомат станцияси «Луна-3» жаҳонда биринчи бўлиб Ойни айланиб учиб ўтди, унинг тескари томонини фотоаппарат билан суратга олди ва бу суратларни Ерга юборди. 1965 йилда яна бир совет станцияси — «Зонд-3», «Луна-3» станцияси суратга олиш чоғида Ой тескари томонининг суратга тушмай қолган қисмини фотоаппарат билан суратга олиб бўлганидан кейин бу фотографиялар 30 миллион километрдан кўпроқ масофадан Ерга юборилиб турди.

Шу фотографиялар олинганлиги совет олимларининг Ойнинг тескари томонини ўраётган сир пардасини очишларига ва Ойнинг Ердан қараганда кўринмайдиган қисмини табиат билан алоқадор баъзи проблемаларни ечишларига имкон берди.

Ойни ва Ой атрофидаги фазони тадқиқ қилишда кейинги йилларда ҳам жуда катта натижалар қўлга киритилди.

1966 йилнинг 3 февралида автомат станция «Луна-9» жаҳонда биринчи бўлиб Ойга юмшоқ қўндирилди. Яна ўша йил 3 апрелда эса, Ойнинг биринчи сунъий йўлдоши «Луна-10» орбитага чиқариб қўйилди. Шулардан сўнг «Луна-11», «Луна-12» ва «Луна-14» автомат станциялари Ой атрофидаги орбитага чиқариб қўйилди. «Луна-13» Совет станцияси эса Ой юзасига юмшоқ қўндирилди.

«Луна-9» ва «Луна-13» станциялари Ой манзарасининг телевизион тасвирларини ҳамда Ойнинг юзаси ва замини тўғрисидаги қимматли маълумотларни Ерга юбориб турди. Ой йўлдошлари ёрдами билан эса, Ой атрофидаги фазо, Ойнинг гравитация майдони илмий тадқиқ қилинди ва Ой юзаси фотоаппарат орқали суратга олинди.

«Венера-1», «Марс-1», «Венера-2», «Венера-3» совет автомат станциялари планеталараро фазода бўлаётган физик жараёнлар тўғрисида Ерга катта ҳажмдаги илмий ахборотлар юборди.

1967 йил 18 октябрда совет фани космик фазони ўзлаштириш тарихига яна бир шонли саҳифа ёзди. «Венера-4» автомат станцияси Венера атмосферасида унинг юзасига равонлиқ билан қўнди ва мана шу сирли планета атмосферасининг физиқ хоссалари тўғрисидаги нодир илмий маълумотларни жаҳонда биринчи бўлиб Ерга юборди.

Бироқ мазкур автомат аппаратларнинг биттаси ҳам Ерга қайтиб тушгани йўқ, чунки космик техникани ривожлантиришнинг ўша босқичларида бу автомат аппаратларни Ерга қайтариб тушириш вазифасини қўйиш имконияти йўқ эди. Олинаётган илмий маълумотларни радиотелеметрик каналлар орқали автомат станциядаги аппаратлар юбориб турди. Лекин маълумотларни космик аппаратлардан юбориб турувчи радиотелеметрик ва телевизион воситалар ҳар қанча мукаммал бўлса ҳам, уларнинг имкониятлари ҳар ҳолда чеклангандир.

Бундан ташқари илмий аппаратлар олаётган ҳар қандай маълумотни ҳам космик аппаратнинг ўзида анализ қилиб чиқиш мумкин эмас. Масалан, юксак энергия нурларининг тадқиқ қилинаётган моддага ва илмий асбобларга ўтказаётган таъсири натижаларини стан[цияда] космосдан қайтиб туш[ганд]ан кейингина олимлар [ч]уқурроқ ва самаралироқ ўрганиб, бунга тегишли баҳо беришлари мумкин.

Космик техниканинг ривожланиши планеталараро фазони ва Қуёш системаси планеталарини тадқиқ қилиш борасида олимлар олдига тобора мураккаброқ вазифаларни қўймоқда. Планеталар юзасини ва қобиғини ҳамда уларни ташкил этган химиявий элементлар ва минералларнинг таркибини ўрганиш жонли организмларнинг изларини қидириш сингари масалаларни ечиб бериш эндиликда реал иш бўлиб қолмоқда.

Самовий жисмлар юзасининг суратларини ва улар тарқатаётган нурларнинг сфекторларини бевосита акс эттирувчи суратларни телеметрик воситалар орқали беҳалақит ва бузмай қабул қилиб олиш ҳам катта илмий аҳамиятга эга.

Шу сабабли космонавтиканинг янада ривожлантирилиши космосдан маълумотларни олимларнинг лабораторияларига бевосита етказиб бериш масаласини кун тартибига қўйди. Космик аппаратларни планеталараро трассадан Ерга қайтариб тушириш воситалари методларини такомиллаштириш вазифаси «Зонд-5» совет станцияси олдига қўйилди ва бу вазифа муваффақиятли бажарилди.

«Зонд-5» автомат станциясининг тузилиши ва асосий илмий-техникавий тадқиқотлар

«Зонд-5» автомат станциясининг конструкцияси икки қисмдан яъни илмий аппаратлар ўрнатилган ажратиб тушириладиган аппаратдан, бу станциянинг муваффақиятли учишини таъминлайдиган системалар жойлаштирилган асбоблар хонасидан иборат қилиб тузилган.

Тушириладиган аппарат (ТА) усти иссиқлик ўтказмайдиган материал қатлами билан қопланган корпусга эга бўлиб, бу қатлам уни аппарат иккинчи космик тезликка яқин тезлик билан ер атмосферасига кириб бораётганида бўладиган тормозлаштириш жараёнида пайдо бўлувчи иссиқлик оқимларидан муҳофаза қилади.

Тушириладиган аппаратда илмий ўлчовлар ўтказадиган асбоблар, шунингдек радиоалоқа аппаратлари, иссиқликни тартиблаш системаси ва энергия бериб турувчи системалар жойлаштирилган.

Асбоблар хонасида (АХ) (радиотелеметрик система, бортдаги воситаларни бошқариш аппаратлари, ориентация ва стабилизация системаси, орбита йўлини тўғрилаш учун зарур импульсни станцияга бериб турадиган ракета двигатель установкаси, иссиқликни таъминлаш системаси ва энергия бериб турувчи система жойлаштирилган. Хонанинг сиртига ориентация системасининг оптик датчиклари, қуёш батареяларининг панеллари ва антенналар ўрнатилган.

«Зонд-5» станцияси ўтказадиган илмий ўлчовлар программасига Ой атрофидаги фазодаги физик шароитни тадқиқ қилишни давом эттириш вазифаси ҳам киритилган. Станция учиб бораётганида бир қанча борт воситаларини такомиллаштириш ҳамда Ер—Ой—Ер трассасида шу воситаларнинг қандай ишлай олишини текшириб кўриш билан алоқадор бўлган жуда кўп илмий техникавий экспериментлар ўтказилди. Ориентация системаси ва станция ҳаракатини бошқариш системаси космосда учиш шароитида синаб кўрилди. Станциянинг орбита йўлини тўғриловчи двигатель установка ва кичикроқ куч билан тортувчи двигателларни бошқариш системаси қандай ишлаётганлиги синаб кўрилди. Тушириладиган аппаратнинг иккинчи космик тезлик билан атмосферага киришини таъминловчи система, тушириладиган аппарат конструкцияси ва юмшоқ қўндириш системаси учишнинг охирги босқичида текшириб синаб кўрилди. Бутун учиш давомида радиотехника воситалари синаб кўрилди, траекториянинг параметрлари ўлчаб турилди. Шу билан бир вақтда аппаратнинг ер атмосферасидаги тор йўлакка кириш учун аппаратнинг учишини юксак даражадаги аниқлик билан бошқаришни таъминлаш зарур эди. «Зонд-5» станцияси учишининг натижалари шу вазифаларнинг ҳаммаси комплекс равишда муваффақиятли бажарилганлигини кўрсатди.

«Зонд-5» автомат станциясининг Ер—Ой—Ер трассаси бўйлаб учиши

«Зонд-5» автомат станцияси 15 сентябрда Москва вақти билан соат 0.42 минутда учирилди. Станция учирувчи ракетанинг охирги босқичи билан бирга Ер сунъий йўлдоши орбитасига чиқариб қўйилди. Бу орбитанинг параметрлари қуйидагича:

— ер юзасидан энг узоқлашган масофаси (апогейида) — 219 километр;

— ер юзасидан энг яқин масофаси (перигейида) — 187 километр;

— Орбитанинг оғиши 51,5 градус.

Стартдан сўнг 67 минут ўтгач, программали аппаратдан юборилган команда билан учирувчи ракетанинг охирги босқичидаги двигатель ишга туширилди, бу двигатель станциянинг учиш тезлигини автомат космик аппаратни Ойга учиш трассасига олиб чиқиш учун зарур бўлган иккинчи космик тезликка (бир секундда 11,2 километр чамаси) яқин тезликка етказишга имкон берди. (Расмга қаранг) Автомат станция двигатели ишга туширилиши олдидан учирувчи ракетанинг охирги босқичи ҳам фазода юксак даражадаги аниқлик билан йўллаб қўйилди. Двигатель ишлаб бўлганидан кейин учирувчи ракетанинг охирги босқичи автомат станциядан ажратиб юборилди. Станция Ойга учиш трассасига чиқиб олганидан кейин унинг траекторияси зарур бўлган миқдорда ўлчаб текшириб турилди. Шу ўлчов натижаларини анализ қилиш станциянинг ҳаракат траекторияси ҳисоблаб қўйилган траекторияга яқин эканлигини кўрсатди. Телеметрик ахборотлар автомат станциядаги системаларнинг ва илмий аппаратларнинг ҳаммаси нормал ишлаб турганлигини тасдиқлади.

Ой атрофини белгилаб қўйилган масофада айланиб ўтишни ва автомат станцияни ер юзасининг белгилаб қўйилган районига қайтариб туширишни таъминламоқ учун траекторияни тўғрилаб туриш керак. Команда — ўлчов комплекси траекторияни ўлчаш маълумотларига асосланиб, ҳаракатни тўғрилаш учун зарур маълумотларни тайёрлаб, махсус сигналлар билан станциянинг тегишли аппаратларига юборди.

Траекторияни тўғрилаш олдидан станция фазонинг ўзида йўллаб қўйилди. Шу мақсадда аввал оптик датчик билан Қуёшни қидириб топмоқ учун муайян бурчак тезлиги белгилаб қўйилди, сўнгра эса, станция Ерни қидириб мўлжалга олмоқ учун ва тегишли датчикни станцияга тўғрилаб қўймоқ учун лозим бўлган равишда буриб қўйилди.

Шу операциялар бажарилганидан кейин автоном равишда бошқарувчи борт системаси ёрдамида станция йўлини тўғриламоқ учун у программада белгиланган равишда шу йўлга тушадиган ҳолатга буриб қўйилди. 1968 йил 17 сентябрь Москва вақти билан соат 6 дан 11 минут ўтганда йўлни тўғрилаб турувчи двигатель ишга туширилди, бу двигатель космик станцияга талаб қилинган миқдорда тўғрилаш импульсини берди. Бу ишлар бажарилганлиги натижасида станция ой районидаги космик фазонинг физик хоссаларини тадқиқ қилиш учун учишнинг янги траекториясига ўтди. Тўғрилаш ишлари ўтказилаётган вақтда станция ердан 325 минг километр чамаси узоқ бўлган масофада учиб бормоқда эди.

Учиш программасига мувофиқ автомат станция 18 сентябрда Ой юзасига энг яқин масофада яъни 1950 километрга тенг масофада Ойни айланиб учиб ўтди.

Станция Ойни айланиб учиб ўтиб бўлганидан кейин ерга яқинлаша бошлади. Учишнинг мана шу участкасида станция траекторияси неча марталаб ўлчаб кўрилди, борт системаларининг иши контроль қилиб турилди ва илмий тадқиқотлар ўтказилди. Станция ерга яқинлашиб келаётганида унинг ҳаракат траекторияси иккинчи марта тўғрилаб қўйилди. Бу эса станциянинг ерга томон яқинлашиб келиш учун белгиланган бурчак билан пасайиб, ер атмосферасига аниқ кириб келишини таъминлади. Шу пайтда станциянинг учиш тезлиги атиги 0,005 процент ўзгартирилди, тезлик умумий, жамики импульсининг миқдори секундига тахминан 0,35 метрни ташкил қилди.

Станциянинг ер атмосферасига иккинчи космик тезлик билан аниқ кириб келишини ва уни белгиланган районга юмшоқ қўндиришни таъминлаш — шу станцияни учириш программаси асосий вазифаларидан биридир.

Тушириладиган аппаратнинг Ер атмосферасига кириши ва пасайиши

Космик аппаратни Ой атрофидаги ёки Қуёш системасининг бошқа бирор планетаси атрофидаги планеталараро учиш траекториясидан ерга қайтариб тушириш Ернинг сунъий йўлдошларини қайтариб туширишга қараганда кўп марта мураккаброқ бўлган ғоят мураккаб техникавий проблема бўлиб, унинг ўзига хос бир қанча хусусиятлари бор.

Планеталараро космик аппаратни мақбул даражадаги ўта юкланиш билан Ерга қайтариб тушириш ва, айниқса, белгилаб қўйилган районга қўндириш учун бу аппаратни киритиш шароити Ер атмосферасига, яъни уни ҳисоблаб белгилаб қўйилган кириш жойига ва шу кириш жойининг талаб қилинган бурчагига тушириш шароити жуда аниқ бажарилиши лозим.

Аэродинамик тормозланишнинг керакли режимини вужудга келтириш мақсадида станция Ер юзасига шундай кичик бурчаклар остида яқинлашиб келиши керакки, бу бурчаклар Ер юзасига тахминан параллел бўлиши лозим. Станциянинг Ер юзасига яқинлашувини шундай таъминлаш кераккки, унинг траекторияси Ер юзасидан шартли перигейида 35-45 километр энг юқори баландликда атмосферанинг фақат юқори қатламларини яна кесиб ўтадиган бўлсин.

Секундига 11 километрдан ортиқ жуда катта тезликка эга бўлган станцияни атмосфера кескин равишда тормозлаб қўяди ва нисбатан қисқа вақт ичида унинг бутун тезлигини тўхтатиб қўяди. Тушириладиган аппарат 7 километр чамаси баландликда учиш тезлиги секундига 200 метрга яқинлашиб қолганида, бу аппаратни юмшоқ қўндиришни таъминлайдиган парашют системаси ишга тушади.

Аппаратни белгиланган нуқтага қўндирмоқ учун шартли перигейининг баландлиги ниҳоят даражада аниқ бўлишини таъминлаш зарур. Агар станция ҳисоблаб қўйилган перигейидан бирмунча юқорироқ шартли перигейига эга бўлиб қолса, бу ҳолда у атмосферанинг сийракроқ қатламларини кесиб ўта бошлайди ва камроқ тормозлана бошлайди, бу эса оқибат натижада станциянинг қўниш учун белгилаб қўйилган жойдан анча нарироққа бориб тушишига сабаб бўлади. Аксинча, агар станция шартли перигейи баландлиги камроқ бўлган ҳолда атмосферага кириб келса, бу ҳолда унинг тормозланиши бир мунча тезлашади ва қўниш учун белгилаб қўйилган райондан анча берироққа тушади.

Шартли перигей баландлигини аниқ таъминлаб туриш яъни станциянинг атмосферанинг белгиланган йўлагига аниқ кириб келиши қанчалик зўр таъсир ўтказиши мумкинлигини бундай бир мисолдан кўриш мумкин. Шартли перигей оғишининг баландлиги бир километр нари-бери бўлиб қолиши шартли перигей баландлиги 35 километр бўлганида шунга яраша қўниш нуқтасининг оғиши 50 километр нари-бери бўлишига олиб келади. Шартли перигей баландлигининг 25 километр кўпайтирилиши космик станциянинг четлаб ўтиб кетишига олиб келади, шартли перигей баландлигининг 10 километр камайтирилиши эса, космик аппаратнинг йўл қўйиш мумкин бўлган даражадан ортиқроқ ўта юкланишга учрашига ва жуда тез кинетик қизиб кетишига олиб келади. Планеталараро трассадан Ер атмосферасига кириб келаётган космик аппаратлар учун энг мақбул траектория шуки, бу траекторияда Ер атмосферасига кириш бурчаги шартли перигей баландлиги 35 километр бўлгани ҳолда маҳаллий уфқ юзасига нисбатан 5-6 градус бўлиши лозим. Баллистик траектория бўйлаб тушиб келаётган космик аппарат тормозланаётган вақтда ўта юкланиш 10-16 единицадан ошмайди. Агар Ер атмосферасига кириш бурчаги бир градус кўпайтирилса, у ҳолда ўта юкланиш миқдори кўпайиб, 30-40 единицага етиб қолади, бу эса, конструкция ва аппаратлар учун ҳисоблаб, белгилаб қўйилган ўта юкланиш даражасидан ошиб кетишга олиб келиши мумкин. Иккинчи томондан кириб келиш бурчагининг бир градус камайиши космик аппаратнинг Ер атмосферасига кира олмай қолиш хавфини туғдиради, яъни космик аппарат Ер ёнидан учиб ўтиб, космик фазога кетиб қолади. Бу аппарат тортиш кучларининг таъсири остидагина эллепс ҳосил қилиб, Ер атмосферасига яна қайтиб келади ва Ер атмосферасининг юқори қатламларидан кўп марталаб учиб ўтганидан кейин тезлигини камайтириши ва Ерга қўниши мумкин. Лекин бу ҳол космик аппаратнинг Ер атрофидаги фазода бўлиш вақтини анча кўпайтириб юборади ва унинг белгиланган районга қўнишини анча қийинлаштиради.

Шундай қилиб, аппаратни белгилаб қўйилган районга қўндириш талаби аппаратни Ер атмосферасига жуда аниқ қилиб яқинлаштиришни шарт қилиб қўяди. Масалан, «Зонд-5» автомат станцияси учун «кириш йўлаги»нинг ҳисоблаб қўйилган эни 10-13 километр эди.

Шу рақамларни ердан 400 минг километр чамаси узоқликда бўлган Ойни айланиб учиб ўтиш траекторияси билан таққослаб қаралса, ана шунда «Зонд-5» станциясининг ориентация ва бошқариш системалари ишидаги аниқлик нақадар мукаммал ва нақадар пухта қилиб белгиланганлигини билиш мумкин.

Ойни айланиб учиб ўтганидан кейин ерга қайтиб келаётган космик аппарат Ер атмосферасига секундига 11 километр чамаси тезлик билан кириб келади, ваҳоланки, Ер сунъий йўлдошларининг ерга қайтиш тезлиги секундига 8 километр чамаси бўлади.

Атмосферанинг тиғиз қатламлари орқали иккинчи космик тезлик билан ўтиш натижасида аппарат анча катта иссиқликка дуч келади. Атмосферада товушдан анча катта тезлик билан ҳаракат қилаётган космик аппарат олдида жуда зўр зарб тўлқини пайдо бўлади. Зарб тўлқини билан аппарат ўртасидаги температура 13 минг градусга етади, ваҳоланки; биринчи космик тезлик билан атмосфера қатламларига келганида бу температура 7-8 минг градус бўлур эди. Бу ҳол радиацион иссиқлик оқимларининг миқдорига анча таъсир қилади, бундай ҳолда иссиқлик оқимлари траекториянинг баъзи участкаларида туширилаётган аппарат корпусининг иссиқлик режимига ва оқимнинг аппаратга тегиб ўтиш характерига таъсир қилувчи конвиктив оқимлардан ошиб кетади, бу нарса ҳаракатнинг барқарорлигига жуда катта таъсир қилиб, аппаратнинг белгиланган районга бориб тушишининг аниқлигини ўзгартириб юборади.

Шу сабабли аппаратни иссиқликдан муҳофаза қилишни оптимал равишда ташкил этиш проблемаси актуал проблемадир. Бу проблема аппаратнинг тегишли шаклини ҳамда уни иссиқликдан ҳимоя қиладиган ва аппаратнинг ўзига қопланадиган материални танлаб олиш йўли билан ҳал этилади. Тушириладиган аппаратнинг шакли жуда хилма-хил бўлиши мумкин.

Тушириладиган аппаратга таъсир қилувчи иссиқликнинг аппарат танасига тақсимланиши ҳам хилма-хил бўлади. Шу туфайли аппаратни иссиқликдан ҳимоя қилиш учун уни қоплаш конструкцияси ҳам шунга яраша қилиб белгиланади. Тушириладиган аппарат шаклини танлаш мураккаб илмий-техникавий вазифа бўлиб, бу вазифа ҳам назарий йўл билан, ҳам экспериментлар ўтказиш йўли билан ҳал қилинади.

Тушириладиган аппаратни иссиқликдан ҳимоя қилиш учун қопланадиган материал конструкцияси мураккаб бўлиб, у иссиққа чидаш берадиган ва иссиқдан ҳимоя қиладиган ҳар хил материалларни ўз ичига олади.

«Зонд-5» станциясининг тушириладиган аппарати Ерга муваффақиятли қайтариб қўндирилганлиги танлаб олинган шаклнинг тўғрилигини ва туширишнинг реал шароитида синаб кўрилган унинг конструкцияси мустаҳкам эканлигини билдириб турибди.

Траектория бўйлаб аэродинамик тормозланиш таъминланганидан кейин тезликни янада камайтиришни ва юмшоқ қўнишни таъминловчи парашют системаси ишга туширилди.

Тушириладиган аппарат сувга қўнганидан кейин уни ўз вақтида топиб, илмий аппаратларни ҳамда илмий ўлчовларнинг натижалари ёзилган плёнкаларни шу аппарат ичидан чиқариб олиш ниҳоят даражада муҳим ишдир. Бу вазифаларни аппаратни қидириб топувчи мукаммал радиотехник воситалар билан таъминланган махсус қидириш-қутқариш комплекси ҳал қилди. Бу комплекс денгиз кемаларидан, қидирувчи самолётлар ва вертолётлардан иборат эди.

«Зонд-5» автомат станцияси сувга қўнганидан кейин қидирувчи-қутқарувчи хизмат кемалари станция қўнган жойга бориб, уни кемалардан бирига чиқариб олди.

* * *

Станциянинг учиши 7 кун чамаси давом этди. Шу вақт ичида станция билан 36 марта алоқа сеанси ўтказилди. Станция учиб бораётганида, ундан олиниб турган телеметрик маълумотлар станцияга ўрнатилган системаларнинг ҳаммаси нуқсонсиз ишлаб турганлигини кўрсатди ва бу билан танлаб олинган конструктив ечимларнинг тўғрилиги тасдиқланди.

Космик фазода илмий тадқиқотлар ўтказиш ҳамда «Зонд-5» автомат станциясида ўрнатилган системалар ва агрегатларни комплекс синаб кўриш программаси тўла равишда бажарилди.

«Зонд-5» автомат станциясининг Ер—Ой—Ер трассасида муваффақиятли учганлиги тушириладиган аппарат белгилаб қўйилган районга қайтариб келтирилиб, сувга қўндирилганлиги совет фани ва техникасининг янги, жуда катта муваффақияти бўлди.

Бу эксперимент учадиган аппаратларни Ой атрофидан Ерга қайтариш бемалол мумкингина бўлиб қолмасдан, шу билан бирга, зарур техника воситаларини вужудга келтириш таъминланганлигини ҳам кўрсатиб турибди. Космосни забт этувчи совет олимларининг бу янги муваффақияти Ватан фани ва техникасининг юксак даражага етганлигини, мамлакатимиз Қуёш атрофидаги фазони планли равишда ўзлаштиришда олдинга силжиганлигини яна бир марта намойиш қилди. Ой ва Қуёш системаси планеталари атрофидаги космик фазони автомат космик аппаратлар билан тадқиқ қилишни давом эттиришнинг ва тадқиқот материалларини Ерга қайтариб олишнинг кенг истиқболлари очилди.

Профессор А. ДМИТРИЕВ,
(ТАСС).

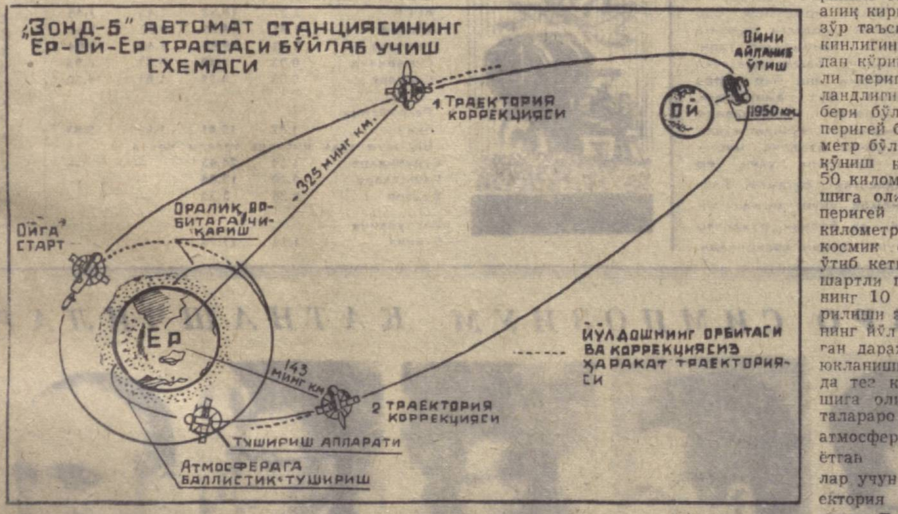

ОБ-ҲАВО

Бугун кундузи Ўзбекистоннинг жанубий районларида ҳаво очиқ келади. Қолган районларда ҳаво бир оз булутли бўлади. Ёмғир ёғмайди. Шимолий-Шарқдан секундига 5-10 метр тезликда эсган шамолнинг тезлиги чўл районларида 7-12 метргача етади. Баъзи жойларда 15 метр тезликдаги шамол билан чанг-тўзон кўтарилиши мумкин. Ҳарорат 27-32, жанубда 35 даража иссиқ бўлади.

Тошкентда ҳаво кам булутли бўлиб, ёмғир ёғмайди. Шимолий-Шарқдан секундига 3-7 метр тезликда шамол эсади. Иссиқлик 27-29 даража бўлади.

Редактор ўринбосари Ж. ЖАББОРОВ.

РАДИО БУГУН

БИРИНЧИ ПРОГРАММА

8.25 — Мақомлардан парчалар. 9.30 — Куйлар. 10.10 — Енгил чолғу куйлари. 10.30 — Навоий ғазаллари. 11.15 — «Қашқадарёнинг ер ости бойликлари». 11.25 — Б. Бровцин. Ўрта Осиё республикалари халқларининг куйлари мавзуидаги сюита 12.15 — «Микрофон олдида — Германия Демократик Республикаси» (Берлин). 13.30 — Оперетталар саҳифаларида. 16.10 — Куйлар. 16.50 — «Правда» газетасининг обзори. 18.00 — Аҳмад Фарғоний. 18.10 — Концерт (халқ талантлари). 19.20 — Татар куйлари. 20.00 — «Ёшлик» радиостанцияси. 20.30 — Концерт (халқ ҳофизлари). 21.00 — Халқаро мавзуларда суҳбат. 21.10 — Концерт (пахтакорлар учун). 22.20 — Рақслар. 22.40 — «Ленинннома» (адабий-музикали эшиттириш). 23.15 — Бобир лирикаси.

ТЕЛЕВИДЕНИЕ БУГУН

БИРИНЧИ ПРОГРАММА

18.55 — **Кўрсатишлар программаси.**

Рус тилида: 19.00 — **Телеянгиликлар.** 19.10 — **Фалча** (болалар учун кинофильм). 19.20 — **Алишер Навоий** (бадиий фильм).

Ўзбек тилида: 21.00 — **Телеянгиликлар.** 21.20 — **Париж. Ленин проспекти** («Ленинннома» программаси). 22.30 — **Адабиёт ва санъат** (А. Навоий туғилган куннинг 525 йиллигига бағишланган махсус тележурнал).

ИККИНЧИ ПРОГРАММА
ЎҚУВ ЭШИТТИРИШЛАРИ ПРОГРАММАСИ

11.30 — **Биология. Органик дунёнинг ҳозирги замон системаси** (ўзбек тилида). 12.00 — **Ўқув фильми.** 12.30 — **Биология. Органик дунёнинг ҳозирги замон системаси** (рус тилида).

13.00 дан — **Москва кўрсатади.**
ТОШКЕНТ КЎРСАТАДИ

Ўзбек тилида: 18.00 — **Улар бахтимиз учун курашганлар** (ўсмирлар учун). 18.40 — **Теодор Залькон** (телеочерк). 19.00 — **Бойчечак севишганларга керак** (ҳужжатли фильм, рус тилида).

20.00 дан — **Москва кўрсатади.**
УЧИНЧИ ПРОГРАММА
ТОШКЕНТ КЎРСАТАДИ

Ўзбек тилида: 20.00 — **Комсомолдан ўрнак ол!** (болалар учун). 20.20 — **Полтава манзаралари** (телефильм). 20.30 — **Классик куйлар.**

ТЕАТР

НАВОИЙ НОМЛИ АКАДЕМИК КАТТА ТЕАТРДА — 26/IX да **Аида**, 27/IX да **Лайли ва Мажнун.**

ҲАМЗА НОМЛИ АКАДЕМИК ДРАМА ТЕАТРИДА — 26, 27/IX да **Алишер Навоий.**

МУҚИМИЙ НОМЛИ ТЕАТРДА — 26/IX да **Навоий Астрободда**, 27/IX да **Нурхон**

Тошкент давлат циркида — Тереза ДУРОВА раҳбарлигида ўргатилган ҳайвонлар группаси аттракциони. Билетлар сотилмоқда.

КИНО

ҚИШКИ БИНОДА

Қилич ва қалқон — «ЧАЙКА», «ЎЗБЕКИСТОН», «ВОСТОК», «МОСКВА», «ДРУЖБА», «ТОШКЕНТ СОВЕТИНИНГ 50 ЙИЛЛИГИ» (кундуз ва кечқурун), САНЪАТ САРОЙИ (кундуз соат 3, кеч 6 ва 9 да).

Уйимга ташриф буюр — «КОМСОМОЛ 30 ЙИЛЛИГИ», «ЎЗБЕКИСТОН 25 ЙИЛЛИГИ» (кундуз ва кечқурун)

Душанбагача омон бўлсак — САНЪАТ САРОЙИ (эрталаб соат 11 ва кундуз 1 да).

ЁЗГИ БИНОДА
(кеч соат 8 ва 10 да бошланади)

Қилич ва қалқон — «ФЕСТИВАЛЬ», НАВОИЙ номли

Бодом қиди — «ХИВА».

Душанбагача омон бўлсак — ТЕЛЬМАН номли.

В. И. ЛЕНИН НОМЛИ ТОШКЕНТ ДАВЛАТ УНИВЕРСИТЕТИ

Олий ўқув юртига кирувчиларни тайёрлаш бўйича пуллик курсга

ТИНГЛОВЧИЛАР ҚАБУЛ ҚИЛАДИ

Машғулотлар математика, физика, ўзбек тили ва адабиёти, рус тили ва адабиётидан ҳафтада уч марта ўзбек ва рус тилларида олиб борилади.

Ўрта маълумотлилар қабул қилинади.

Ҳужжатлар ҳар куни кеч соат 6 дан ТошДУнинг Бош ўқув корпуси, 501-аудиторияда қабул қилинади (Студентлар шаҳарчаси, мехмат, 5-қават, 28, 38, 49, 76-автобуслар ва 8-троллейбус, 7-трамвай).

Ўзбек Совет Энциклопедияси бош редакцияси, жамоат ташкилотлари энциклопедиянинг маориф маданият ва матбуот редакцияси мудири М. Шариповга акаси

Файзимурод ШАРИПОВнинг

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ
...Центрального Комитета Компартии Узбекистана, Верховного Совета и Совета Министров Узбекской ССР.

БИЗНИНГ АДРЕС ВА ТЕЛЕФОНЛАР: Тошкент, «Правда Востока» кўчаси № 26 Редактор — В36545. Редактор ўринбосарлари — В37914, В39323 Масъул секретарь — В34455, Масъул секретарь ўринбосарлари — В37283 Партия турмуши — В33469 Марксизм—ленинизм назариясини пропаганда қилиш — В31216. Халқаро ҳаёт — В37604. Коммунистик тарбия — В31455 Саноат, капитал қурилиш ва транспорт — В34780 Совет қурилиши — В33258 Қишлоқ хўжалиги — В37604. Адабиёт ва санъат — В32036. В37221 Фан, мактаб ва Олий ўқув юртлари — В34451 Маҳаллий ахборот ва спорт — В32347. Оммавий ишлар ва хатлар — В38679, В33553 Иллюстрация — В34 524. Стенографистка — В37343 Корректура — В37162 Эълонлар — В38142 Коммутатор — В30249, В30250 В30251, В30252, В30253 В30254, В30255, В30256, В30257, В30258. Область мухбирлари. Андижон 48—85, Бухоро 31—41. Қарши 22—82 Нукус 42—62 Самарқанд 31—972 Термиз 23—27, Фарғона 41—88 Урганч 34—55.

Б. № — 226. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети Бирлашган нашриётининг босмахонаси. Тошкент шаҳри. ИНДЕКС 64633. Р. 16616.